МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городскойи комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 23 (2544) | КІиранди, 19 март, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

СССР Министрий Совете

Паччахьалкхенга гидуаргий а даьтта доаккхача кхыча культурай а ганараш дІателача колхозашка жмыхаш йохкарах

СССР Министрий Совето «Паччахьалкхенга гидуаргий а даьтта доаккхача кхыча культурай а ганараш дІателача колхозашка жмыхаш йохкарах» яха соцам тІаийцаб. Гидуаргий, гета, кІомала, кхыча даьттеи эфиро-даьттеи доаккхача культурай ганараш кхедарца а уж паччахьалкхенга дохкарца а дукхагІа материальни хьаштдолаш колхозаш хилийтар духьа СССР Министрий Совето соцам бу:

1961-ча шера хьадаьнначаргара дІа а доладеш, даьтта доаккха ганараш паччахьалкхенга дІателача колхозашка укх боарамагІа жмыхаш йохкийла:

Паччахьалкхенга дехкача ганарий хІара центнера тІера	(килограммаш) закупкай планах дІаденнначоа тІера	Закупкай планал совгІа дІаденнначоа тІера
Гидуаргаш, кунжут, арахис, кхачан мак, амгон, тмин, фенхела анис	15	30
гета-кудряш, гета-долгунец, кІомал, горчица, рыжик, рапс, сафлор, кориандр, перилла, кольза, ляллеманци, крамбе	25	50
соян клещевинаи	35	70

Лелаш долча льготни маьхех йохкийла жмыхаш.

Н. С. Хрущев Алма-Ате кхаьчав

АЛМА-АТА, 17 март. (ТАСС). Тахан Алма-Ате кхаьчав ССКП Центральни Комитета Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев. Казахстана юрта боахама хьалха латтарий совещане балха тІа дакъа лоацаш хургва Н. С. Хрущев.

Республика столице дІаводаш «Рославльский» яхача жа леладеча совхозе хилар Н. С. Хрущев.

ЦІаькха а „Назрановский" совхозах

Климатически хьалашка а, дикача даьттешка а, Іомаяьча балха опытага а хьежача тІаийца социалистически декхараш «Назрановский» совхозага кхоачашдулургда, аьнна ала йиш я.

Тха газета тІа дукха ха йоаццаш дийцад «Назрановский» совхозе бІаьстан балхашка кийчо яра гІулакх, белгалдаьхад даьча дикача хІамашта нийсса лоархІаме дола кхоачамбоацараш а. Бакъда совхоза кулгалхоша хІанзалца даь хІама дац уж кхоачамбоацараш дІадахара.

Дуккха дика техника я совхозе, бакъда, хІанз а тоаянза латт 11 трактор, 14 нух, 11 сеялка. ПІехьадиса да совхозе кхашка удобренеш яхкара гІулакх а ,Экажкъонгий-Юртарчеи Аьлти-Юртарчеи отделеней кхашка 500 тонн мара йихьаяц уж хІанз а, яхьа езаш ши эзар тонн я. Теркам ца бича балац цу балха тахан, массанахьа вай республике бІаьсти яьржача хана.

ХьажкІаш хьалкхеергйола звеньевойш кийчбелга а, цар дешаргдола курсаш вІашагІйохкилга а дехад.

ДІаде эша ги кхоачам хиллал хІанз а дац совхозе. Эшаш йолча 670 центнерах укхаза йолаш йола 460 центнер гидуаргаш дІае езача боараме кийчъянза а хувцанза а яргйоацаш я. Иштта, эшаш да 230 центнер цхан шера ювча баьций ги.

Къаьстта во латт дІае хьажкІаши коартолаши Іалашъяра гІулакх. Совхозага йолаш йола хьажкІаш, Наьсарен района хьалаш лаьрхІача, цига дІае мегаргйоацаши хувцанза яргйоацаши я, хІаьта коартолаш 18 эзар центнер эш.

ХІанз а совхозе хьаданза да Нохч-ГІалгІай АССР юртбозхама министерствас а кхыча республикаша а хьахийца баьций ги.

Совхоза болх вІашагІйоалла цхьа зІы я беррига а хьалаьцача. Цудухьа цхьан участке телха нийсленнача гІулакхо толхабу кхыча моттигашкара болх а. Ший ханнахьа совхозо зябь ца ахар бахьан долаш хІанз бІаьсти аха дезаш да 7 эзар гектар совгІа лаьтта.

БІаьсти хьаяьннай. ЛоархІаме да хІара сахьат. Бакъда, «Назрановский» совхоза кулгалхой, хетаргахьа, хІанз а сомабаьннабац Іай кхийттача набарах.

Иштта латтача балха юкъе совхоза директора н. Воробьева а, парторганизаце секретара н. Албогачиева а, керттерча специалистий а декхар дувца ца дезаш ховш да.

ХІанз ха яц болх тІехьатетта. ХІара минут лоархІаме я тахан. Сихагіа е еза укхаза белгалдаьхача хІамай терко, махулла чехкагІа тоабе беза совхозера болх.

Р. НАУРБИЕВ,
(тха корр.).

Толамца чакхдоахаргда бІаьстан балхаш

БІаьстан балхаш ханнахьа дІадоладара шоай еррига торонаш оарцагІ а яьха хьинаре къахьегаш ба укх деношка Шаьла районерча «Шалинский» совхоза болхлой. Бокъонца дика кийч а яь массайолча отделенешка дІахьожаяьй еррига техника. Планах ремонт а яь 62 трактор кийчъе езача 68 трактор кийчъяьй. Иштта дика кийчъяьй хьажкІаш дІаювргйола сеялкаш а.

Геттара дика вІаштІехьбаьккхаб совхоза кхашка удобренеш яхкара болх. Планах 12 эзар тонн кхашка удобренеш яхка езача хІанзале 17 эзари 300 тонни удобренеш ехкай, царех 220 тонн минеральни а йолаш. Из гІулакх лоархІаме долга дика кхета а деш массайолча отделеней кхашка хІанз кхы а удобренеш дІакхухьаш я.

ЦІьадола балхаш хІанззехьа шерра дІадоладеннад совхоза кхашка. ХІанзале 400 гектар кен дІабийнаб, 300 гектар зяба тІа макха баьккхаб, 413 гектар хьалха деш дола оахам даьд, 257 гектар даьтта хий диллад.

ССКП ЦК январски Пленумо белгалдаьккхача бесса хьажкІаш геттара чІоагІа лоархІаме культура йолга дика кхета а деш совхозе лаьрхІад укх шера дуккха дуккхагІа хьажкІаш дІае. Иштта дуккхагІа дІаювргьа шекар доаккха свекла а. Соахка 200 гектар мара свекла дІаювш ца хиннача укх шера 1500 гектар ювргьа. ХІанзехьа ерригача отделенешка вІашагІъежкай хьажкІаштеи свеклаштеи гІулакх дергдола звенош. Хьажкіаш лелаеш 16, шекар доаккха свекла лелаеш 30, механизированни 11, хІаьта вІашагІъийна 37 звено хургьа. Доккхий декхараш тІаийцад укх шера хьажкІаш лелаераша. Юкъера лаьрхІача совхоза болхлоша лаьрхІад хІара гектара тІара 50 центнер фуалъяьха хьажкІаши, 250 центнер шекар доаккха свеклаи чуэца. Цьабакъда, совхоза хьалха латтача маякаша кхы а доккхагІа декхараш тІаийцад. Совхоза П-ча отделенерча Музыкаева Маликас лаьрхІад 20 саг чувоагІаш йолча ший звеноца 60 гектарах хІаране тІара 120 центнер фуалъяьха хьажкІаш чуэца. Кхоалагіча отделенерча нн. Бачаловеи Ахмедовеи звеноша лаьрхІад хІара гектара тІара 35 тонн шекар доаккха свекла чуэца. Иштта доккхий декхараш тІаийца звенош кхы а дукха я совхозе.

М. АБУКАРОВ.

БІаьсти ялат дІадера балхаш дІадоладаьд Сунженски района Кирова цІерахча колхоза къахьегамхоша.
СУРТА ТІА: дикагІа вола тракторист В. Симоненко «Беларусь» яхача трактораца гидуаргаш дІадувш ва. И. ПЛИЕВА сурт.

ССКП ЦК-а РСФСР Бюро

«Московски области Серпуховски района юрта боахама дикагІа болча болхлоша дІадоладаьча гІулаккхах» баь соцам тІаийцаб ССКП ЦК-а РСФСР-а Бюрос.

Юрта боахама дикагІа болча болхлошта карагІдаьннараш района колхозийи совхозийи берригача къахьегамхой гІулакх хилийтара йола яхь дІайолгеш Московски области Серпуховски района «Чепелевский» совхоза доярка ша И. Родинас, Л. Денисовас, «Заокский» совхоза механизатораша И. Жирнова, И. Терехова, В. Ивашкина, «Большевик» яхача совхоза бригадираша А. Карпутцевас, В. Резникас, «Серпуховский» совхоза В. Васильевас доладаь гІулакх могадаьд ССКП ЦК-а РСФСР-а Бюрос. Новкъосташа беча балха бехкокхам шоашта тІаэц цар, хІара денна царна новкъостал де, царца дагабувла, опыт вІаши йовзийта, шоаш беча балха вІаши тІахьожам лоаттабе, дикагІа йола опыт вІаштІехьйоаккхаш а из юкъейоалаеш а бола пропагандисташ хила декхар тІаэц цар.

Иштта дІадоладаь патриотически гІулакх мамогга хьаллаца дезарех а лаьрхІа, Московски области Серпуховски района юрта боахама дикагІа болча болхлоша дІадоладаь гІулакх шерра дІадоаржадеш болх бе могадаьд ССКП ЦК-а РСФСР-а Бюрос ССКП обкомашта, крайкомашта, горкомашта, райкомашта.

ВЕЖАРАШХА ДОЛА ГІУЛАКХАШ ДЕГІАДАХКАРА ЛАРД

МОСКВА, 16 март. (ТАСС). СССР-ан ФКДР-ан юкъе экономически культурнии гІулакхаш леладарах барт беш кулгаш яздаьча хана денз 12 шу даларца дувзаденна Корейски Халкъа Цемократически Республика кулгалхошка Ким Ир Сенагеи Цой Ен Генагеи моаршал хоатташ телеграмма яьхийтай Н. С. Хрушевеи Л. И. Брежневеи.

Пролетарски интернационализма сийлахь-йоккхача ленински принципаша маяхкара баьча советско-корейски барто вай мехкашта юкъера дохаргдоацача вошала а масса оагІорахьарча барт-цхьоагІон а гІулакхаш дегІадоаладара йохаргйоаца лард еллар, йоах телеграмма тІа. Социалистически общество юллача новкъа а машареи демократическии ларда тІа шоай мохк вІашагІтоха лоаттабеча къовсаме а КНДР-а къахьегамхоша керда коталонаш яхар ловш язъяь я телеграмма.

ЧІоагІа дукха еза Наьсарен района № 4 йолча хІамаш тегача фабрикерча коллектива тайп-тайпара барзкъаш тегача цеха мастер Алиева Аминат. Дика мастер я из Балха нормаш массайолча хана тІехкхоачашъю Амината. Фабрика цеха мастер хиларал совгІа кхалнаьха совета председатель а я Алиева. Дика лелабу цо кхалнаха юкъера къаьнача замах юхедиса зуламера гІулакхаш дІадахара болх. Каст-каста царца беседаш ю цо.

Цул совгІа фабрике вІашагІтехача художественни самодеятельносте дакъа лоац Амината. ХІанз самодеятельносте дакъа лоацаш 60 гаргга саг-ва.

Сурта тІа: № 4 йолча фабрика хІамаш тегача цеха мастер А. Алиева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Сихха дІадувргда ялат

БІаьстан балхаш дІадоладаьд Грозненски района къахьегамхоша. Іурра денз сарралца хоз кхашка болх беш йоахкача тракторий тата.

Ялат дІаде арабаьннаб Горячеисточненски совхоза механизатораши кхашка балхаш дераши. Эггара хьалха балха араваьлар дикагІа вола тракторист Ахмадов Саид-Ахьмад.

ШоллагІча дийнахьа кхашка араяьлар йиъ агрегат. ХІара механизаторо цхьан дийнахьа 38 гектара тІа ялат дІадийр.

Ялат сихагІа а дикагІа а дІадийна йистебалара йола яхь хІара денна шерлуш латт. Къаьстта доккхий толамаш даьхад Тулаева Сулима агрегато. Йиъ сеялка тІехьа йолча «ДТ-54» яхача тракторацца нормах 38 гектар йолча 50 гектара тІа ялат дІадув цо.

Шоайла яхье а баьнна къахьегаш ба-Ахмадови Тулаеви. ЦаІ шоллагІчул тІехьа ца виса гІерташ хьинаре къахьегаш бар уж. Цхьабакъда, хьалха ваьлар Тулаев Сулим. 55 гектара тІа мукх дІабийнаб цо. хІаьта Ахмадов Саид-Ахьмада — 51 гектара тІа.

Царел дукха тІехьа ца юсаш къахьегаш я ялат дІадувш йола вожши звено а. ХІара денна йола нормаш тІехкхоачашъю цар.

— Иштта мара бе йиш яц болх, — йоах совхоза агронома П. И. Курилова, — ССКП XXII-ча съезда иштта толамаш доахаш накъа гІоргда, аьнна денна дош толамца кхоачашде деза. Цул совгІа, ха сихха дІайода, ялат ханнахьа дІа ца дийча хьувкъаргдац.

Цог гІоздоаккх механизатораша даьхача толамаша. Укх шера 15-ча марта кхаччалца 343 гектара тІа біаьсти дув ялат дІадийнад.

ХІара денна йола нормаш цар кхоачаш мишта ю біаргагу укх тІехьарча пхе дийнахьа баьча балхага хьежача. 143 гектара тІа дІадийнад ялат.

Ялат дІадувлга дика вІаштІехьдаьккхад № 1 йолча шурий совхозе а. ХІанзале дІабийнаб цига 300 гектара тІа кени, иштта кхыйола культураши.

Совхоза цхьоалагІча отделене доккхий къахьегама толамаш доах трактористе камынина Григоре агрегата. Даьттан халача моттигашка нормах 38 гектара тІа ялат дІаде дезача 40—45 гектара тІа дІадув цо.

Уж толамаш даха йиш хул цунга тракторашкеи сеялкашкеи дикка хьожаш хиларах. Балха аравалалехьа дикка ялат дІадувргдолаш оттаю сеялкаш.

— Болх ца беш латтаргдоацаш чІоагІа новкъостал ду тхона отделене кулгалхоша а,—йоах Г. Камынина,— ялат дІадувча агрегаташта цахаддаш хьаккхухьаш латт дІаде фу.

Планах 75 гектара тІа кен дІабе беза «Советская Россия» яхача колхоза къахьегамхой. Шин дийнахьа 75 гектара тІа из дІабийна баьлар трактористаш Эдиев Жалили Саадухаджиев Іаддал-Кермеи. Цига кІезига къахьеганзар сеяльщикаша Хатуев Сайд-Эмеи Виситаев Лемеи.

БІаьстан кхашкара балхаш сихха деш латт Грозненски шурий совхозе а. 15-ча марта кхаччалца дІабийнаб цига мошача доакъара лаьрхІа 445 гектара тІа кен. Цул совгІа, макха баьккхаб 5000 гектара тІа. Даьтта цамца даккха, тІоадал соцае, оасар дІадаккха зяба культиваци еш ба хІанз совхоза механизатораш.

«Старогрознефть» НПУ мехкдаьттахоша дІадоладаь дика гІулакх хьал а лаьца, ССКП XXII-ча съезда керда ча къахьегама толамашца накъа баха лерхІ Грозненски района къахьегамхоша. Шоаш денна дош толамца кхоачашду цар. Цу кІезигача хана 1500 гектара тІа біаьсти дІаюв культураш дІайийнай механизатораша.

Е. МАКСИМЕНКО.

ГРОЗНЕРЧА КЪАХЬЕГАМХОША ЛАЬРХІАД

25 декабре шера план кхоачашъе

Грознерча промышленноста, гІишлош еча, транспорта болхлойи, Іилмахойи, инженерийи, техникийи, гІулакхерча наьхеи 1961-ча шерара социалистически декхараш

Дерригача советски халкъо санна боккха кхаъ хинна тІаийцар ши орден лелаеча Грознерча къахьегамхоша ССКП ЦК январски Пленумо баь вай мехка бокъонца коммунизм хьалъяра боккхача лоархІамера Советски Союза Коммунистически парте XXII-гІа съезд гулъяра бола соцам. Пленумо дийцар халкъа боахама лоархІамера дакъа, юрта боахам дІахо а бокъонца дегІабоалабера дешаш.

Цу исторически гІулажха накъа долхаш, оаха, болхлоша, инженерно-технически болхлоша, Іилмахоша, Грознерча предприятей, стройкай, организацей гІулакхерча наха, ССКП XXII съезда кхы а дикагІча толамашца накъа дахараи семилетка кхоалагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяраи кхы а шерагІа социалистически яхь а йоаржаяь 1961-ча шера кхоачашде тхоашта тІазц ер декхараш:

ПРОМЫШЛЕННОСТЕ

Технически прогресс сихъяра, дикагІа йола балха говзалаш производствана шерра юкъейоалаяра, керда низаш сихха болх бе доладалийтара ларда тІа **шера лаьрхІа йола план ханал хьалха, 25-ча декабре, кхоачашъе;** къахьегама овсарле дегІайоалаяра план 2 процент тІехкхоачашъе; продукци хьаярга дІабода мах чухнахьа баккхарца 5 миллион сомал кІезигагІа доацаш ахча кходе.

Бурув тохара балхаш 2,3-зза, мехкдаьтта доаккхилга 18,4 процент, мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоахилга 8 процент, парафин йоаккхилга 12,6 процент, фенол йоаккхилга 29 процент, ацетон йоаккхилга 27 процент, мехкдаьтта аппаратураш хьаелга 45 процент, болата арматураш хьаелга 40 процент, тракторни прицепаш хьаелга 60 процент, цементировочни агрегаташ хьаелга 27 процент, поршнешца болх бу насосаш хьаелга 13 процент соахкарчул совдаккха. Къаьнарча майдашкеи Серноводска участкеи тохкама балхаш шердарца мехкдаьтта доаллаш йола керда моттигаш хьаелла.

ССКП XXII-ча съезда сийна, из хьаеллача денга планал совгІа 5,4 миллион сома продукци арахеца. Шу чакхдалалехьа кхы тІа а планал совгІа эзараш тоннаш мехкдаьтта, миллионаш кубометраш газ яккха, 2 эзар метр бурув тоха, дуккха а мехкдаьттаи нефтехимеи сийрда продукташ яха; керда продукци: полиэтилен, полиизобутилен, гранулированни кокс арахецилга Іомаде, парафин йоаккхилга шерде.

ССКП ЦК январски Пленума решенешта жоп а луш. чурча торонех пайда а эцсш, Грозне промышленни предприятешкарча коллективаша новкъостал дергда республика юрта боахама хьайбаш кхоабаш йолча 15 ферме электричество йилла а хий дилла а, 2 ферме газ йилла, Грозненски районе божа чубоахкабу 10 гІишло хьалъе, тайп-тайпара низаш долча 500 электромотораштеи лохерча а лаккерча а вольта 125 километр линеиои ремонт е, токарни станокаш хьожае, ши-шеІа лелаш йола доакъар дехка 10 машини тракторашта тІехьара 50 соалози кийчъе, хьакхарч кхоабача шин ферме дерригача доакъар диллара балхашта механизаци е.

Совнархоза материально-технически снабженеи сбытеи управлене коллективо дош лу децентрализованни заготовкайи чурча торонийи чотах республикерча колхозаштеи совхозаштеи 25 эзар сома маьха тайп-тайпара материалаши оборудовании яла.

Городерча предприятешка 29 тайпа керда, толашагІа йола механизми оборудовании Іома а яь караерзае, царца хургьа 700 атмосфер давлении 1000—1100 говра бар миссел низи а болаш, секунда 26 литр овсарле а йолаш йола, мехкдаьтта тІоана гидроразрыв ю насосни агрегат; 500 говра бар миссел низ а болаш, 400 атмосфер давлени а йолаш йола цементировочни агрегат; 150 атмосфер давлени а йолаш, секунда 12 литр овсарле а йолаш йола бурув детта насос; маьхий хьисаперча вентилей керда конструкци, геофизически тохкамаштеи технологически процессашта механизаци яраи эша приборaш.

Производство дІахо а дикагІа вІаштІехьъяькхара, арахецача продукце единицага дІабода кхъхьегам а материалаш а кІезигагІа хилийтара къовсам боаржабе, йиъ тоннел дуккхагІа бос болча металлай, 11 миллион киловатт-сахьат электроэнерге кхом бе, 7.500 рационализаторски предложении изобретении балха юкъейоалаярца семилетка кхоалагІча шера фонде 3 миллион сом гаргга ахча дІачудала.

Къахьегама овсарле хадданза совъяькхараи продукцега дІабода мах чухнахьа баккхараи къовсам а лоаттабеш, эксплуатаце шин промыслана комплексни автоматизации телемеханизации елга укх шера йистедаккха, водонасосни станци телеуправленега яккха, 30 скважине хьайоалача коачалашта гаьннара тІахьожам лоаттабу датчикаш оттае, скважинашта автоматизированни группови ши установка оттае, Старопромысловски районе сердало телара гІулакх телеуправленега даккхара болх йистебаккха. Новогрозненски нефтеперерабатывающи заводе тІаьдача операцешта автоматически лини йилла а, товарни паркана автоматизаци е а. Автоматическии ахавтоматическии сварка дуккхагІа е, 1960-ча шерарчул 900 тонн дуккхагІа сварни конструкцеш е.

ГІИШЛОШ ЕЧА

ГІишлой-монтажни балхаш дара шера йола план 25-ча декабре кхоачашъе, хІаьта бахача наха 72 эзар квадратни метр цІенош, 450 бера лаьрхІа 5 берий беш, 120 бера лаьрхІа берий цІа, школа-интерната общежити, мехкдаьтта техникум, 60 менги хургбола родильни цІа, наьха хьашташ кхоачашдара павильон, кхоъ тика хьалъе.

ССКП XXII-ча съезда толамца накъа яхара гІишлош хьалъеча коллективаша лаьрхІад итт бетта йола план ханал хьалха кхоачаш а яь, съезд хьаелла ди тІакхоачаш 17-гІа октябре, 50 эзар квадратни метр бахача наха цІеношн дешара шу тІакхоачаш 2360 дешархочоа лаьрхІа 3 школеи хьалъе. Мехкдаьтта чакхдоаккхача Новогрозненски заводе «1-49-1» яха установка, Грозненски нефтемаслозавода парафинови цеха хьалхара очереди «Чечингстрой» треста асфальтобетон кийчъю заводи — июнь бетта, Новогрозненски ТЭЦ № 10 йола котлоагрегат — сентябрь бетта, Грозненски химически завода полиэтилен доаккха цехаш 17-ча октябре хьалъяь яха.

Цул совгІа 22 километр турбашка гІолла хий дулларгда, цунца 15 километр города йистошка, 13 километр электросеть, 3 километр теплофикационни, 6 километр газови магистралаш йохкаргья; Гойтински хьаташта толкамаш дара балхаш йистедоахаргда, цо торо хулийтаргья деннеи бийсанеи города кхы а 30 эзар кубометр мела хий дала.

Совнархоза гІишлош хьалъеча материалий предприятей коллективаша дош лу оатхалаши конструкцеши арахецара шера йола план 25-ча декабре кхоачаш а яь, планал совгІа 8 эзар кубометр ашкбетонни конструкци, арматура а еш, 7 эзар кубометр сборни ашкбетонни хІамаш, 10 миллион кирпишк, 2000 тонн кІир, 1000 тонн алебастр арахеца.

ТРАНСПОРТЕ

Грозненски узела машиннаькъахоша декхар оттадаьд шоашта хьалхашка:

Пассажираш дІаюха кхувлара болх дика вІаштІехьбаккхеи пассажираша дика гІулакх деи;

Мухь дІакхахьара шера йола план ханал хьалха кхоачашъе, хІаьта беза мухь дІакхухьача поездашца кхы а 500 тонн мухь дІабахьа. Мехкдаьтта продукташ чуйоттар планал совгІа 5000 цистерна кийчъе. Мухь кхухьаш йола поездаш нормаца нийсйича деннеи бийсанеи 1 километр сихагІа леннйта, технически сухала задани сахьата 1 километр тІехкхоачашъе. Паровозашка дола доагам 2 проценти тепловозашка дола доагам 1 проценти нормала кІезигде; локомотивашта планал 1 сахьат сихагІа ремонт е.

Автомобильни транспорта болхлоша мухь дІакхахьараи пассажираш дІаюха кхувлараи шера йола план ханал хьалха, 25-ча декабре кхоачашъергья, хІаьта планал совгІа 60 эзар тонн мухь а дІахьоргба.

ХАЛКЪА ЭША ТОВАРАШ ХЬАДАРАИ НАЬХА КУЛЬТУРНО-БЫТОВОЙ ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРАИ

Городерчеи республикерчеи къахьегамхоша дІадехо товараш кхы а дикагІа, дукхагІа Іалашдара 18 процент мебель, 26 процент дулхи цун продукташ, 18 процент доахангара доаккха даьтта, 17 процент нахча, 5 процент кога глирс арахецаргба.

Моттигерча, кхачан, ейгача промышленноста предприятешеи бахача наьха хьашташ кхоачашдеча управленешеи 17 октябре — ССКП XXII съезд хьаеллача денга планал совгІа 500 эзар сомал кІезигагІа йоацаш продукци кийчъергья, хІаьта еррига а шера йолча планал совгІа халкъа эша 700 эзар сома маьха товараш арахецаргда.

Кога гІирский, барзкъий, трикотажни хІамай 76 модели фасони арахеца. ЦІадахача 1960 шерарчул 1100 тонн дукхагІа чакхъяькханза шурий продукци арахеца а 6 тайпара керда кхачан продукташ кийчъе а.

Товарооборота шера йола план ханал хьалха, 25-ча декабре кхоачашъе.

ТІаийца социалистически декхараш сихагІа кхоачашдара коммунистически къахьегама коллективаши ударникаши яха цІи яккхара чІоагІагІа къовсам лоаттаберга. Тхоашта могар дергда хІанзарча Іилман техникои мел даьха дикагІдараш балха юкъедахьара, производствеи хьалха латтача предприятейи йоккха опыт массанахьа дІайоаржаяра.

* * *

Тхо кхайк Махачкалерча, Орджоникидзерча, Краснодарерча къахьегамхошка, Советски Союза Коммунистически парте XXII съезда сийна дикача совгІатаца накъа бахара, семилетка кхоалагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, дукха езача Даьхен экономически низ лакхбара, дІахо йодача хана наьха вахар хьал тоадара тІехьа шерра социалистически яхь йоаржае тІахьехаш.

Грознерча болхлой, Іилмахой, инженерий, техникий, гІулакхерча наьха цІерах парте Центральни Комитетаи Советски правительстваеи тешам лу оаха, коммунистически общество хьалъяра йола йоккха программа кхоачашъеча дакъа лоацаргхиларах. Вай сийлахь-йоккха социалистически Даьхе дІахо тоаяр духьа керда къахьегама коталонаш йоахаргья вай!

Социалистически денхараш предприятешкарча коллективай собранешка, гІишлош еча организацей, Грознерча транспортеи къахьегамхой межрайонни активашкеи дийца а дийца тІаийцад.

ШАРИIАТАХИ IАДАТАХИ ЮХЕДИСАРАШТА ДУХЬАЛАРА КЪОВСАМ КХЫ А ЧIОАГIАГIА ЛАКХБЕ

(Нохчийн гIалгIайн кхалнаьха политграмота кружокий занятешта йола материал)

Вай мехка коммунизма материально - технически база юллача хана чухь парте чIоагIа уйла тIайохийт керда саг хьалкхевара — из кхетавара, уж шаккхе а деккар вIаши дувзаденна да, вахар коммунистически хьисапе дегIадара исторически сийлахь-доккха гIулакх царех шиннех а цхьана латт.

Вай сийлахь-йоккхача Даьхен дерригача халкъашца цхьана цIа а айтта, коммунизме болх Нохч-ГIалгIай республика къахьегамхой а. ЦIаккха а ца хиннача тайпара республика экономически а культурни а хьакъехьа тоаялара тешаш да вай. Советий IаьдалI эттача шерашка доккхий хувцамаш хиннад республике бахача наьха дезала гIулакхашта а общественни вахара а юкъе, къахьегамхой кхетама чухь. Бахача нахах дукхагIа бараш дынах къаьстаб, баьде гIулакхаш а IадатI а хьехамаш а цитад цар. Цхьабакъда, из цац дынеи IадатеI идеологех юхедисарашта духьал лоаттабу къовсам йистебаьннаб яхилга.

Вайна юкъе хIанз а долаш да къаьнача замах юхедиса во гIулакхаш, Iовдала уйлаш.

Кердачо къаьначоа духьал лоаттабу къовсам вахар дегIадара закон да. Кердадар юхатохалургдац, из котдаргда, цхьабакъда, къаьначо духьале ца еш, маьрша хьалац ший моттиг. Цудухьа наха юкъе беш бола идеологически болх мелбалийта йиш яц.

* * *

ДIаяхача заман во гIулакхаш нохчех гIалгIаехи болча цхьаболча наха юкъе даха цIаьхлу кIезига кхетам болча наха царех къаман гIулакхаш лерхIандаь. ШариIатахи IадатахиI юхедисарашта духьал лоаттабу къовсам халкъа къаман гIулакхашта цухьал лоаттабу къовсам ба е цынах тешаш бараш эгIазбига леладу гIулакх да алд гIерт ислама керте латтарашиI IадатI хьаллоацарашиI. Царна а вокхарна а кароболх лоаца хьаькъал дола ха яха нах меттел, цхьабола кагирхой а. Из чIоагIа новкъа да. Киназ, маьждиг, синагога, и. кх. а паччахьалкхенах кIоастаяьи школа киназах къоастаяьи я. Ды лелабар вай мехка хIара сага шиI гIулакх да. Киназ, маьждиг, и. кх. паччахьалкхен гIулакхашта а паччахьалкхе киназа, маьждига гIулакхашта а юкъелелхад вайцига, нагахь санна дыно «общественни порядок телхаеши Советски республика гражданий бокъонаш йохаеши (1918 шера 23 январе арадаьннача Халкъа Комиссарийн Совета декрета тIара) уж гIулакхаш ца леладойя.

Вай мехка цхьа ды вокх дынал дикагIа лерхIаш, лелабеча дынга хьежжа бокъонаш тайп-тайпара йолаш моттиг яц.

Исламан IадатанI тIехьа латтарашта дика хов, дына гIулакхаш леладара Советий IаьдалI цIаккха новкъарле ца яьлга, моллагIча къаман дале а, дика гIулакхаш бег ца даьхалга, патриотизман халкъий доттагIлени, уйланца хьатIаккхувш йолча тIехьенна кхетам бала уж дикагIа дола гIулакхаш мамогга дукхагIа юкъекхийлалга. Цудухьа дына керте латтараша шоашта могар ду дын гIулакхаш лораде а уж хьаллоаттаде а гIерташ. Бокъонца халкъа дола, къаман дола дика гIулакхаш да дына гIулакхаш ала, шариIатеи IадатеI гIулакхаш бокъонца дола халкъа гIулакхаш да ала гIерт уж.

Пхьа лахар, во дар даь саг шиI саг ма вий аьнна хьаллацар, дукха истий кхувлар, мехкарий рузкъах бохкари эцари, хан чу боаца кагий мехкарий маьре ахийтар, дезала а обществана а юкъе кхалсаг кIезига лархIар, кхалсаг дешара тIера якхар, общественни культурни вахара юкъе цунга дакъа ца лацийтар, шайхаш лоархIилга, «езача» моттигашка зерате ахар, цу тайпара кхыдола шариIатеи IадатеI гIулакхаш къаман гIулакхаш вай халкъо доккхал деш дола хIамаш ший? Данне а дац. Кхыча тайпара уйла хилар ший халкъ да дезилга да, цун культура а ираз а хилар ца дезилга да.

Нохчийн гIалгIайн халкъа бокъонца дола гIулакхаш да, нагахьа санна нийса леладойя, хьаша лархIар, вIаши новкъостал дар (белхий бар), воккхагIчун сий дар, ше а, моллагIча къамах вале а саг лархIар, зовзал доастама хетар, кхалсага сий лорадар, и. кх. д. Уж тайпа, ишшта кхыдола дика гIулакхаш доахк Советски Союза дерригача халкъех а.

Коммунистически общества дика гIулакхаш доахкаш хьалкхебу советски нах вай парте. Цу гIулакхаша оагIув лувц вай Даьхен дерригача халкъий дикача гIулакхашца, чIоагIало лувц марксизмаца-ленинизмаца—вай сийлахь-йоккхача заман котбувлаш хьабоагIача хьехамца.

Дына гIулакхаш леладе парг1ато лу Советски паччахьалкхено. Цхьабакъда, дына керте латтараша (мозгIараша, моллаша) фуннагIа леладойя бе-башха дац цунна яхилга дац из. Ше раьза вале, ды лелабе а, ше раьза вале, атеист хила а хIара гражданина паргIато а луш, Советски Конституце хьаштдолча гражданина бокъо лу дына духьалара пропаганда лелае.

«Халкъа иллюзорни ираз хиларах тарра ды дIаboaккхилга цун бокъонца дола ираз да», — яхаш яздаьд Маркса. (Соч. том. 1, 415 оагIув). Вай керттерча декхарех цхьа деккар да наха хадданза, чIоагIа, тIагIертта Iилма хьехамаш дар, къаьнарча эксплуататорски обществах вайна юхедиса зенне—зуламе дола гIулакхаш гучадахар, царна духьал къовсам лоаттабар.

1954 шера 10 ноябре арабаьккха ча ССКП ЦК-а соцама тIа йоах, «Iилма-атеистически пропаганда ларде лаца доагIа IаламИ обществои материалистически уйлаша маяххара дегIадахкар нийса долга бакъдеш дола Вселенне лоаттам, лаьтта вахари саги хьахилар, астрономе, биологе, физиологе, физика, химе чухь, кхыча Iилмашка карагIдаьннараш санна доа IаламаИ обществаи кертера дешаш шерра дIадовзийтар».

Юрта беча вай атеистически балха тIехь къаьстта боккха лоархIам болаш да лаьттанца беча балха, дIайийна культураш цхьувкъийтара, цIадувш дола керда фу даккхара, жа дебадара, йокъала духьал лоаттабеча къовсаме ирригаце, и. кх. балхий дикагIа йола методаш дIайовзийтар. Юрта боахама къахьегамхоша атта кхетадергдолча а царна довзача а цу хьокхамашца гойта йиш я материальни рузкъа хьадеча балха тIехь Iилма, сага хьаькъала, цун инициатива бола лоархIам.

Агитаци алхха дына цхьан тоабах болча наха духьал яьккха IергIоаца йолаш хIама де деза аьнна йола ССКП ЦК-а указани йицъялийта йиш яц. Дына къаьст-къаьстача тоабашта а доацаш, моллагIа бале а дына берригача хьехама духьал лоаттабе беза вай къовсам, шоаш лелабу ды бахьан вай из къовсам лоаттабу, аьнна моллагIа дале а цхьан къамана дага дохаргдоацаш, уж тайпа хабараш вай моастагIий дувца йиш хургIоацаш де деза из гIулакх.

Алхха Советски IаьдалI духьаларча аьл-дитхоша, зуламхоша, дына керте латтараша мара арцдац дынах юхедисарашта духьал лоаттабу къовсам ды лелаберанта духьал лоаттабу къовсам ба е къаман сий доаде, халкъа сий доаде лоаттабу къовсам ба.

Парте хьех вайна советски общество морально - политически цхьоагIо мел а ца еш, чIоагIергIоргIа методашца, моллагIча къамах бале а, советски нах кхы а чIоагIагIа барт болча, цхьа дезал а хинна коммунизма байракка кIал бахаргболча наькъаца лелае атеистически пропаганда, яхаш.

* * *

IадатахиI шариIатахиI юхедисараш эггара чIоагIагIа IаткъI нохчийн гIалгIайн кхалнака. Паччахьа Россе дерригача халкъий кхалнах адамий хила йоагIа бокъонаш йолаш бацар. Обществе меттел, дезала юкъе а лей санна яр кхалсаг. «Адамех ахаш лоацаш бола кхалнах капитализм йолча шолха низ-IоткъамI тIалатташ ба», яхаш яздаьд В. И. Ленина. (Соч. т. 32, 138 оагI.).

Нохчийн гIалгIайн кхалнах, ислама ды лелабеча кхыча къамий кхалнах а санна, шариIата законаша IадатI гIулакхашца цхьана цхьаккха бокъо ца луш лоал оттабир.

Нагахьа санна лоаман къамий къахьегама дезала юкъера маIа саг паччахьа чиновника, буржуазе, дына керте латтараша беча социальни низ-IоткъамI кIал лаьттавале, цу IоткъамI совгIа, кхалсага тIалаттар ший маьра, берригача дезала, цIагIа лелаеча моллагIча хIаманца из дIанийсъеш долча, адама хила йоагIагIа ерригача паргIатонах из йоаккхаш долча къаьнача заман халача гIулакхий низ-IоткъамI а. КъорIацеи хьадисашцен доашхаш дола шариIат къамана а дезала гIулакхий а закон хинна дIаоттарца дувзаденна да нохчийн гIалгIаин кхалсаг лоал оттаяр аьлча гIалат хургдац.

КъорIа кхалнахагара дIадех, цхьаккха а духьале йоацаш, марз мутIахьа хилар, цо могаду дукха истий кхувлар, мехкарий бохкар — эпар, маьре баха ха хиланза бола мехкарий маьре бахийтар, кхалсаг цIагIа чуйолларгIойла, кхыдола гIулакхаш. Раьза бийя, бецина, аьнна хьатта хIама доацаш мехкарий —бой маьре бигар могаду къорIа.

ШариIато яхачох мар ший сесага хьалхашка бехке вац цо зина дарах, маро сесаг йита мег, сесага мар вита бокъо яц. Сесаг юташ маро кхозза вIаштта «аз йитай хьо» ца оале, кхычунга маьре яха бокъо яц сесага. ЙоIага вIалла хатта а ца хоатташ, из маьре яхийта бокъо лу IадатI.

Бераш наьна лархIац. Мараца яхаш хьахиннача боахамах дакъа дагIац кхалсага IадатахI.

Шийна тIалаттача халонна раьза хила йоах моллагIча а дыно, цунца исламо а, цо могаю, моллагIча формах яле а, лоал лоаттадара идеяш. Ислам яха дош ше а мутIахьа хила яхилга да. Цо массаза а могадаьд цхьан сага доалахьа дуккха рузкъа, IаьдалI хилар, сий даьд аьлий, ханий, бекий, шайхий, кхыболча экспуататорий, ишшта йола порядок аллахIа ше оттаяь я, йоах цо. Дына керте латтараша шоашта мамогга кхалнах тувлабу шоашта тIалаттача халона мутIахьа хила, цунен тIа долча хана укх кхиноех диза долча вахара чухь оаш озача халонах къемат дийнахь маьл хургба шоана, ираз хургда шоана яхача уйланца. Къаьстта чIоагIа дувц цар маьра товр деш, цо яххар деш йоаца сесаг ялсамала гIоргьац, цо даьча халахетара мар кхин тIера ца воале, жожагIата гIоргьа из, яхаш.

ШагIара гIулакхаш мара кхы дуне фуд ца хоьча оттаеш вахара йоккхий калонаш тIалатташ йола, маIача сагал дукхагIа тIехьайнса, баьде, доацарех теша кхалсаг аттагIа каераьзалора дына. Цунца дашха доагIа доал латта езаш долча шийгарча хьала из духьал ца хилар, шийна тIалатта доал «дала» оттаяь йизза йоагIаш йола порядок цо лоархIаш хилар. Из да а дар, мар, да, шайх, молла, кхывар вале а, кхалсага доал деш хинначоа эшаш хиннар.

Ховш да, ишшта эксплуататорски порядкаш еза лоархIаш йолча нанас ший саккхетам тувлабаь йола идеологи зIамига долча хана денз ший берех хьоарчаеш хинна хилар, хIаьта беро эггара хьалха хьаэцар цун хьехам ма-бий.

Ислама дыно даьлах тешаш вола хIара саг декхарийла ву тайп-тайпара дына гIулакхаш леладе. Декхар даь тIадожадаьча бусалба дын цу гIулакхех («паразех») да хала а цхьаккха маIан доацаш а дола шариIатах юхедиса во гIулакх—«мархий бутт» кхоабилга.

БIарччача бетта IуйрийнаI сатассале денз сайрийна боад къовлабаллаца йолча хана даарах хIама кер чу IочудалийтаI а кхыметтел гIаьлеоза а йиш йолаш бац мархаш кхоабаш бола бусалба нах. Цу тайпара, мархий бетта бийсанна мара хIама даа йиш йолаш вац бусалба саг. Кхыметтел молха мала а мукъа лац, цамогаш вола саг из маланза варгвоацаш вале а.

Хала да шариIатах юхедисача цу халача гIулакхо дынах тешаш болча наха рузкъанца, дегIа, сина деш дола зе лархIа. Хан-ханнахьа хIама дуаш ца хилар бахьан долаш кера, шоргашта лазар хул. ХIара денна моцал ловш кIалийсача сага организмо атта лазар лоац, къаьстта а кхайкор. Марха кхоабаш барий къахьегама овсарле чIоагIа лохлу, цо юкъарча боахама а мархаш кхоабаранта шоашта а доккха материальни зе ду. Школе парташ тIа дагIашехьа а берий дог гIеллуш моттигаш а хиннай цхьаккха хьисапе доацаш даьша царга мархаш кхабийтар бахьан долаш.

Грозненски кондитерски фабрике болх беш йола Хуциева Эсийла укх шера 2 марта дог кIаьд а денна Iоежар. Наькхах доаллаш бер а долаш йолча нанас, Эсийлас, марха кхоабаш хилар бахьан долаш хиннад из хатар. Цхьаболча ноаной кхета безам бац марха кхабар санна дола Iовдала гIулакх леладарца шоай унахцIено а шоаш толхаеш хилар.

Мархаш бусалба дына чIоагIа уйла тIаерзаш бола бутт ба. Мархаш кхоабача хана а доастача деношка а дынах тешаш болча наха воацаш волча цала яхарашта мутIахьа берзабеш йола уйлаш кхаьстта чIоагIа дег чу ювшаю, шайхаша-устазаша а тайп-тайпарча цар «уполномоченнеша» а дувцача харц хабарашта даьза бу мурдаш, ды бувцаш дола тайп-тайпара жайнаш деш, чуйинна къемаццен чухь кхаьстта бусалба наха ялсамале а хургьа, хIаьта даьлах тешаш боацачеи шариIата гIулакхаш кхоачаш ца дечеи наха жожагIате а хургьа яхаш хьехамаш ду. Цу ерригача зуламерча уйлаша халкъий доттагIалI чIоагIдара новкъарле ю, наьха сажхетам лохбу.

* * *

Вай Даьхен берригача къахьегамхошта, царца кхалнаха а, бIаь шерашка тIалаьттача лоала уж кIалхарбахара, эггара нийсагIа бола никъ хьийхар сийлахь-воккха Ленин керте лаьттача Коммунистически парте, из никъ пролетарски революце коталлонца а бувзаш.

Революци котъялари ца ялари цунна юкъе дакъа лоацаш кхалнах хитарах тийша да аьнна В. И. Ленина баь хьехам кхоачаш а беш, парте тIагIертта сомабаьхар бIаь шерашка толабаь а дыно беча Iовдалча хьехамо тувлабаь а баьхка дуккха кхалнах, цар хьинар совдаькхар, революци бахьан долаш къовсам лоаттабаьрий мугIаранта уж юкъеэзар.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце, эксплуататорий Iазап тIера дIа а кхесса, цунца овлангара денз хувцамаш дир кхалнаьха вахар чу. Кхалнаьха бокъонаш йоаеш а сий доадеш а дола эхь дайна законаш дерригаш а дIадаьхар Советски паччахьалкхено. Цу гIулакха парте чакхбаьхаб «бокъонца йола кортамукале» хила йиш а яц, йолаш а яц, е хург а яц, маIасаг тIех лоархIаш долча законах кхалсаг мукъаяллалца йолча хана...» аьнна В. И. Ленина баь хьехам. (Соч., т. 30, оагIув 100).

МаIача сага нийсса бокъо я кхалсага яхаш дувцарах кхоачамбаь IийнадацI Советски IаьдалI. Боккха болх баьб бIаь шерашка тIалаьттача IазапахI кхалсаг бокъонца кортамукъа яккхара. В. И. Ленина яьхад: «Кхалсаг бокъонца кортамукъа яккхара а бокъонца маIача сага нийсса цун бокъо хилийтара а юкъара боахам хургболаш къахьегама овсарле йолча юкъарча къахьегаме цо дакъа лоацаргдолаш дола гIулакх вIаштIехьдаккха деза. TIакха хургья кхалсаг маIача сага йола бокъонаш йолаш». (Соч., т. 30, оагIув 25).

Тахан вайна бIаргагуш да социалистически обществе йоагIгIаш йола моттиг кхалсага луш дола гIулакхаш кхоачащдеш вай парте беча турпалерча балхах доала беркат.

Вай мехка бокъонца кортамукъа а цхьатарра бокъонаш йолаш а я кхийн калонаш тIалатташ йола, маIача сагал дукхагIа тIехьайнса, баьде, доацарех теша кхалсаг аттагIа каераьзалора дына. Цунца дашха доагIа доал латта езаш долча шийгарча хьала из духьал ца хилар, шийна тIалатта доал «дала» оттаяь йизза йоагIаш йола порядок цо лоархIаш хилар. Из да а дар, мар, да, шайх, молла, кхывар вале а, кхалсага доал деш хинначоа эшаш хиннар.

Ховш да, ишшта эксплуататорски порядкаш еза лоархIаш йолча нанас ший саккхетам тувлабаь йола идеологи зIамига долча хана денз ший берех хьоарчаеш хинна хилар, хIаьта беро эггара хьалха хьаэцар цун хьехам ма-бий.

Ислама дыно даьлах тешаш вола хIара саг декхарийла ву тайп-тайпара дына гIулакхаш леладе. Декхар даь тIадожадаьча бусалба дын цу гIулакхех («паразех») да хала а цхьаккха маIан доацаш а дола шариIатах юхедиса во гIулакх—«мархий бутт» кхоабилга.

БIарччача бетта IуйрийнаI сатассале денз сайрийна боад къовлабаллаца йолча хана даарах хIама кер чу IочудалийтаI а кхыметтел гIаьлеоза а йиш йолаш бац мархаш кхоабаш бола бусалба нах. Цу тайпара, мархий бетта бийсанна мара хIама даа йиш йолаш вац бусалба саг. Кхыметтел молха мала а мукъа лац, цамогаш вола саг из маланза варгвоацаш вале а.

Хала да шариIатах юхедисача цу халача гIулакхо дынах тешаш болча наха рузкъанца, дегIа, сина деш дола зе лархIа. Хан-ханнахьа хIама дуаш ца хилар бахьан долаш кера, шоргашта лазар хул. ХIара денна моцал ловш кIалийсача сага организмо атта лазар лоац, къаьстта а кхайкор. Марха кхоабаш барий къахьегама овсарле чIоагIа лохлу, цо юкъарча боахама а мархаш кхоабаранта шоашта а доккха материальни зе ду. Школе парташ тIа дагIашехьа а берий дог гIеллуш моттигаш а хиннай цхьаккха хьисапе доацаш даьша царга мархаш кхабийтар бахьан долаш.

Грозненски кондитерски фабрике болх беш йола Хуциева Эсийла укх шера 2 марта дог кIаьд а денна Iоежар. Наькхах доаллаш бер а долаш йолча нанас, Эсийлас, марха кхоабаш хилар бахьан долаш хиннад из хатар. Цхьаболча ноаной кхета безам бац марха кхабар санна дола Iовдала гIулакх леладарца шоай унахцIено а шоаш толхаеш хилар.

Мархаш бусалба дына чIоагIа уйла тIаерзаш бола бутт ба. Мархаш кхоабача хана а доастача деношка а дынах тешаш болча наха воацаш волча цала яхарашта мутIахьа берзабеш йола уйлаш кхаьстта чIоагIа дег чу ювшаю, шайхаша-устазаша а тайп-тайпарча цар «уполномоченнеша» а дувцача харц хабарашта даьза бу мурдаш, ды бувцаш дола тайп-тайпара жайнаш деш, чуйинна къемаццен чухь кхаьстта бусалба наха ялсамале а хургья, хIаьта даьлах тешаш боацачеи шариIата гIулакхаш кхоачаш ца дечеи наха жожагIате а хургья яхаш хьехамаш ду. Цу ерригача зуламерча уйлаша халкъий доттагIалI чIоагIдара новкъарле ю, наьха сажхетам лохбу.

* * *

Вай Даьхен берригача къахьегамхошта, царца кхалнаха а,

ДІАЯХАЧА ЗАМАХ ЮХЕДИСА ВО ГІУЛАКХАШ ДІАДАХА

Сиржа-юртахоша а йоах: эшаш дац зерата!

* * * * * * * * * * * *

Вайна гуш да зерата эшаш ца хилар

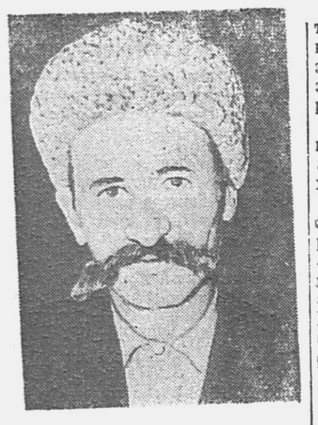

Общественни боахам тоабара, из хьал долаш хилара эшаш дола керттерадар да массане а хьинаре общественно-пайдане хургдолча оагІорахьа балха юкъе дакъа лацар.

Укх шера вай отделенена хьалхашка латт еррига говзал а низ а дІабала безаш дола, кхоачашданза даргдоаца доккхий декхараш. Ялатийна лаьрхІа дІаюврГйолча хьажкІий боарам шозза дуккагІа хургба. Иштта дуккагІа хургья шекар доаккха свекла а.

Уж балхаш толам боллаш чакхдахара, вай отделенерча балхашта новкъарле ергйолаш мел дар дІалаккханза даргдоацаш долга ха деза вайна.

ДІадахача шера вай отделене хьайбай йоакхо яраи ялат кхедарои юкъе хинна кхоачамбоацараш йолаш йолча торонех вай бизза пайда ца эцарах хиннад. Юрта бахача, болх бе могаргдолча дуккха нахах кхоалагІа дакъа мара балха арабовлацар. Хатта тарлу, вожаш фу деш бар-хьогІ, аьнна. Шоай доалахь йоккхий бешамаш а боарамал совгІа доахан а долаш, общественни балха тІа дакъа а ца лоацаш дуккха нах вай юрта хилар вайна ховш да. КІезига бац болх а ца беш зикарашкеи зераташкеи гІолла баьнна лелараш а.

Аз ях, дІахьалха дахара вайна новкъарле ю керттерадар зерате ахар а долаш дола гІулакхаш дІадаханза дарг ца хилар.

Отделенерча ялаташта хий дилла а оасар де а дезача метта, вай юртара цхьабола нах, 1960 шера бахархошкара а кхычаргара а ахчаш а гулдеш «зерата моттига» хий тІа ца кхачийтара йола сунт еш бар. ХІанз а тІехьа кхетанза болча, цхьаболча наха цига чІоаггІа балхаш дир.

Фу тІакхийттад цига из болх баьча наьха вахара?

Алхха шоашта зе а деш къахьегар мара кхы цхьаккха а хІама хиннадац царна цунах. Цхьабакъда, из гІулакх юкъедаьккхача наха-м цунах пайда баьб, хозахета наха къахьийга дале а. Укхаза вай дувцар хозаш ва, чемодан бе а елла «сунт тоха» гулду яхаш нахагара гулдьача ахчах ший коа боагІа тІо-никъ биллийта вола Виситаев Эласи. Аз иштта аьлча, цо ала тарлу со во саг ва, аьнна, цхьабакъда, из тайпа харц хІама а дай сай вахар ца тоаде, хьаьнал къа а хьийга айса даькхачогІ кхоачам бе раьза ва со.

Цу харцахьарча гІулакхех ца кхеташ бола нах хІанз а ба вайна юкъе. Масала, царна мотт зерате вигача саг цамогарах верзаргва. Из бакъ ца хилар хьахьокхаш дола масалаш а дукха да.

Масса тайпара гуш да, зераташ ца эшаши дІакъовланза даргдоацаши хилар.

Умалт «шайха» зерат саг тІа а гІоргвоацаш дІадаккха деза.

З. МУНАЕВ,
«Джалка» совхоза 3-ча отделене управляющи.

Умалт „шайха“ зерат дІакъовлареи цига ухилга соцадареи хьакъехьа бола вай районерча Сиржа-Юрта бахархой 1961 шера 6-ча марте хиннача юкъарча собране

СОЦАМ

Бахархоша совхоза производстве дакъа лацарах йолча «Джалка» совхоза директора нов. Арсанукаева докладага ла а дийгІа, из ювца а оттаяь, юкъарча собране белгалдоаккх, 1960-ча шера юртарча бахархоша совхоза производстве кхоачамболлаш дакъа лаьца ца хилар.

Керттера бахьан из долаш, ялат ший ханнахьа чудерзадаьдац, доаханна гІулакх во даьд, хІара гектара тІара 27,5 центнер мара хьажкІаш яьхаяц, хІара беттача Іаттагара 1260 килограмм мара шура яьккхаяц.

ССКП ЦК январски Пленума соцамашца дийзза отделенерча къахьегамхошта хьалхашка декхараш латт фуалъяьха хьажкІаш, свекла, хьайбашкара йоала продукташ укх шера дуккха а дукхагІа яха. Иштта дуккагІа хила беза къахьегамхой а. Цу бехктохкамерча декхараша беррига а болхлой декхарийла бу, совхоза производстве хьинаре дакъа лаца, мекъачарцеи тунеядцашцеи къиза хъовсам лоаттабе, совхоза болхлошта балха тІа нийслуш йола новкъарленаш дІаяха. Совхоза производствана новкъарле ерех цаІ да Сиржа-Юртарча Умалта «шайха» зерате а ухаш цига дына гІулакхаш леладар. Цкъаза зерате боагІарий боарам дийнахьа 1000 сагага кхоачар. Зераташка ухараша балха юкъе шюаш дакъа ца лацарал совгІа кхычар дисциплина а телхаю.

Цул совгІа, тоабаларга дог доахаш цамогаш бола нах зераташка ахаро советски лоратта балха тІа новкъарленаш ю, хІаьта лазар дІадоаржадара кхерам а тувс.

Лакхе белгалдаьхарашка хьажа а хьежа Сиржа-Юрта бахаш болча наьха юкъарча собране соцам бу:

1. Юртсовета лаьтта тІа бахаш бола беррига а нах совхоза производства балха юкъеозара дола деррига гІулакхаш юрта Совета хьалхашка оттаде, мекъачарцеи общественно-пайданерча балха юкъе дакъа лоацаш боацарашцеи хоадамболлаш къовсам лоаттабе.

2. Юкъарча собране дизза къоабал ду вай республикерча лаьттан тІара «зерата моттигаш» дІажовлара хьакъехьа дола Ведана районерча Гуна а Дишни-Ведана а юрташкарчар дІадоладаьр.

3. Сиржа-Юртара Умалт «шайха» зерат дІакъовлари цига нах ухаргбоацаш из соцадари юрта Совета тІадилла.

4. Сиржа-Юртарча бахархой юкъара собрани кхайк Нохч-ГІалгІай АССР-а берригача бахархошка «зерата моттигаш» дІакъовлара а цига ухилга соцадара а хьакъехьа юкъедаьккха ер гІулакх хьаллаца, зераташка ахаро вай халкъ коммунизмагахьа дІа хьалхадахара новкъарленаш еш хиларах тарра.

5. Яр соцам къоабал бар а вай республикерча райисполкомашкеи Дагестански АССР-а Лакхехьарча Советагеи ухлан хьакъехьа хоам бар Шаьларча райисполкома тІадилла.

Соцам тІаийцаб собране дакъа лоацаш хиннараша массане а цхьабарт болаш.

Вахара духьала дараш дІадаха деза

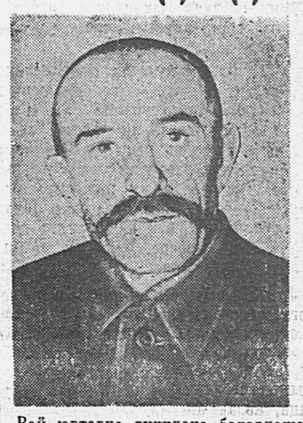

Вай юртарча дуккхача бахархоша 1960 шера баьча совхоза балха юкъе дакъа лаьцадац дынах юхедисача гІулакхаша новкъарле яр бахьан долаш. Де доаггІача бесса гІулакх даь дац хьажкІаши кхыйола культураши кхеяра. Цунга хьежжа кІезига да 1960 шера хІара гектара тІара даькхха ялат а. Лаьттан болх ба из ала йиш йоацаш, дІайийнар дика хьахулаш лаьтта да вай дар.

Совхоза балха а ца ухаш Умалт «шайха» зерата тІа хий ца ахийта сунташ етташ бар вай юртара цхьабараш. Цига эггара хьинар долашагІа хиннараш совхоза кхашка оасар деча а е хьажкІаш чуэцача а юкъе дакъа лоацаш хиладар. Уж тайпа, наха хьаштдоаца, боахам тоабара новкъарле ю къаьнара гІулакхаш юкъера дІа ца доахе мегаргдац. Умалт «шайха» зерат дІакъовла деза, цига ахар воаш соца а деш.

Вайна ховш долчча бесса Сиржа-Юрта мурдий ши тоаба я. Цу тоабашцара нах «хьо цхьан вирдах ва, со кхыча вирдах ва», яхаш шоайла гоама болашши вІаши юкъе безам боацаши бах. Хьанна эш цу вирдий «вежарий» тоабаша леладу уж баьде, хьаштдоаца гІулакхаш. Цар новкъарленаш ю вай вахара чухь. Кхетаде дезаш да зераташка ахари мурд ва яхаш хьалкхувсавалари вай общественна чІоаггІа новкъарле еш дола гІулакх хилар.

Аз шуга массанега а дІаях, зерат дІакъовлари цига ухилга соцадари айса чІоагІа къоабалдеш хилар.

А. ЗУРУШЕВ,
Сиржа-Юрта вахаш вола пенсионер.

Ираз — къахьегарца, хьаькъал — дешарца

Вай партеи правительствеи цахьдаш йоакхо ю къахьегамхой вахара хьал тоадара, кхувш йоагІа къона тІехье хьинар долаш хьакъалеи хилийтара.

Цунна къаьгга тешал ду революци хилале нохчийн гІалгІайн къамах дола, кІезига бераш дешаш хиннача пхе школе хьехаш 8 хьехархо мара хинна ца хиларои, хІаьта хІанз эшшача боараме берашта деша школаш йолаш хиларои. Цар чу дешаш да къахьегамхой бераш. Шоай гІулакх дика ховш болча хьехархоех йиззa я школаш. Вай цхьан юрта массехх хьехархо ва укхаза ваь а кхийна а.

Укх собране къамаьлаш даьча новкъосташа дийцар къаьнарча Іадатах юхедисарех цаІ долча зераташка ахаро общественни боахам дегІабоалабара еш йолча йоккхийча новкъарленех лаьца. Из бакъ хиларал совгІа иштта новкъарленаш ю цу Іадаташа школе деша дагІача бераша дика дешара гІулакха а.

Къаьнара Іадаташ хьал а лувцаш, шоай берашта, къаьстта йиІагашта, дешара духьаленаш еш, цхьаккха бахьан а доацаш уж дешарах юкъагІбоахаш йола моттигаш нийслу. Нагахь санна бер цамогаш хилча, ший ханнахьа лорага а дига цунна дарба дайта дезача «хиннад», «яьхад», «хургда» яхаш долча харц хабарех тешарца байнарашка из тоадайта зераташка кхувл. Цу гІулакхо бераш, боккхагІбараш ший ханнахьа дарба дайтача берзаргболлаше а, лакхе дийцача тайпара, беннарашкара гІо дехарца унахой царех тийша битар бахьан долаш леш моттигаш а хул.

Шийна юхерча кашмашка дІабехка боахкараш санна саг ва вай кашмашка дІаевлла вола Умалт, цунах шоашта пайда баккхара цун каш тІа цхьан наха хьалдаь цІа хилар мара кхы хІама а доацаш.

Цкъа цхьан замалахь «шайх» ваь, Умалт вевзаьв, цунах шоашта пайда боалаш хиннача наха. ХІама ца ховраш, тоІабаь баьдеча баьхкараш цунах тийшаб. ХІанз а из бакъда мотташ, цо дика хІама дарга, цамогаш волчоа цунах дарбахиларга дог доахаш цун каш тІа ух нах.

Иштта аьлча цхьабарашта хета тарлу венначун каша тІа ма гІо, кашамаш ма леладе, уж ма лархІа яхилга да. Цанне а дац.

Советски Іаьдало терко а ю гІо а ду кашамаш Іалашдараи уж доха ца дайташ лорадараи. Цхьаккха а духьала вац веннача, ший гаргалча сага каш тІа моллагІа вахарах.

Новкъа да, эггара болх сихбеннача хана а тІехь, балхара юкъагІ а бувлаш новкъостал хиларга дог доахаш Іехабаларца цига нах ахар, цу нахагара кхычарна лазараш хьадувлар, цу гІулакхаша наха ханал хьалха балар дахьаш хилар, юхкера а къахьега ловш боацачар шоай хьашташ кхоачашдар духьа цунах пайда эцаш хилар.

Цунах аз нийса лоархІ из зерат дІакъовлара хьакъехьа ухаза даь къамаьлаш.

Дита деза уж баьде гІулакхаш.

Ираз — хьаьнала къахьегарца, хьаькъал — дешарца.

Уж шаккха а вай вахара юкъедоаладе советски Іаьдало воашта еннача дикача торонех бизза пайда эца беза вай.

ЭЛЬДАРОВ Зужъарни,
Сиржа-Юртарча ворхІ шера школа директор.

Болх боллаше а из ца бер бакъ лец

Дуккха ха йолаш се воккха саг воллаше а укх собране сона ала лов, совхоза балха юкъе наха дакъа лацарахи зерат дІакъовларах дола гІулакх сайна мишта хети.

Цхьабараша укхаза белгалдаькхача тайпара, болх а ца беш зераташка ухаш, е цига ухараш тІийбеш багІаш цхьа бола нах ба вай юрта. Цар цхьаккха пайда бахьац общественна а е шоай цІагІарча дезаларшта а.

Болх балла се волча хана денз из беш хьавоагІа со. Хьабе болх боллаше а из ца беш вар бакъ лец.

Вай юрта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара новкъарле еш хиларах зерат дІакъовлар а цига ухилга соцадар а чІоагІа дика хет сона.

Цул совгІа, со кхайк болх бе могаргдолаш болча вай юртахошка общественно-пайданерча балха тІа хьинаре дакъа лаца а вай вахара юкъе новкъарле еш дараш ца леладе а уж тІа а хьехаш.

А. ГАНУКАЕВ,
Сиржа-Юрта вахаш вола болхло.

Къахьега ца ловраш къаьнарча гІулакхех пайда эца гІерт

Советски халкъа вахара хьал-торо дІахо тоаялийтар духьа коммунистически парте хьалхашка уттаделш дола сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдара, вай къахьегамхошта новкъарленаш еш дола бахьанаш да укхаза дувцараш. Ховш долча тайпара, уж капитализмах юхедиса, къахьега дог да доагІаш, наха даьр даа ловш болчар царех шоай хьашташ кхоачашдара болча пайданна леладелш дола къаьнарчарех юхедиса Іадаташ да. Цу балхо вай вахара йоккхий новкъарленаш ю.

Цунна долча тешала дуккханешцара ер масала доаладергда аз: совхоза кхашка эггара чІоагІагІа болх сихбеннача хана, уж Іадаташ айдаь хьувзача нахах дуккха адамаш дар вай юртарча Умалт «шайха» зерата хий тІа ца кхачийта сунт тохаш. ПІаьхкача хана къахьийгар цар цига. ХІаьта цу «гІулакха» гуддьача ахчах из дІадоладаьчар шоай гІулакхаш дир. Из харц да ала йиш яц цхьанне а.

Цхьабакъда, из сунт тохача метте къахьийгача наха, цига шоаш баь болх массане а юкъарча общественни боахаме баьбаларе вай отделене чуийцача ялатий боарам хІанзчул дуккха дуккхагІа лакхбенна хургбар.

Цу тайппара, къахьегама дисциплина телхаяр тІехь, нах дІахо а Іехабе гІертарашта гІо деш дола керттерадар хиларах тарра, дІакъовла деза Умалта зерат. Цунна аз массава а тІахьех шо.

МУСАЕВ Шемиль,
Сиржа-Юртара вахархо.

ЗЕРАТАШ — ЛАЗАРАШ ДОАРЖАДУ ХЬАСТ

Укх собране къамаьл даьраша керттера уйла тІайохийт зерате ахарах доалача зуламашта.

Цига ахар мичара хьадаьнна, миштад аз дувца ца дезаш шоашта ховш ма дий шо.

Оаш дийдачул совгІа дувца са кхы хІама деце а, цхьабакъда, ала лов сона бахархошта юкъе лазараш дІа-юха доаржадара зерат яхар керттера хьаст болга.

Цу моттигашка ухаш болчарна юкъе дукха нийслу дІа-юха доала лазараш долаш бараш а. Уж тайпа лазараш долаш хьаухача наха шоашкара лазар дІадоалийт бийса яккха шоаш сайца фусам-даьшка.

Уж гІулакхаш дукха хиннад Ведана районе а.

Ширдаьнна Іадаташ дезаш болча цхьаболча наха шоашта юкъе цамогаш хинна саг ший ханнахьа лорашка а ца вугаш, зерате а виге, цигара лаьтта чу а тувсаш шийлача хица лувчаву, тІаккха цун лазар кхы а воча догл. Из бахьан долаш цамогаш бола нах бовш моттигаш дукха хул е лазар кІоаргдаларца лорий дукха къахьега дезаш хул унахо верзавара.

Уж «зерата моттигаш» лоаттаяро наьха кхетам чура Іовдала гІулакхаш дІадалийтац.

Аз чІоаггІа бакъахьа лоархІ укхазара зерат дІакъовларах лаьца оаш доладаьр.

В. ПОПОВА,
Сиржа-Юртарча медпункта фельдшер.

Зерат дІакъовла деза

Нийса йоах укхаза къамаьлаш даьраша зерат дІакъовла деза. Со цунна чІоагІа раьза ва.

Дукха ца дийцача а ховш да вай къахьегамхошта, шоай вахар ираз долаш хьадара новкъарле еш, хІанз а цхьаболча наьха кхетам чура дІадаланза — зерате ахар хилар.

Укх шера юрта боахам дегІабоалабара Іалаьмате доккхий декхараш латт вай отделенерча къахьегамхошта хьалхашка. Толам боллаш уж кхоачашдарга хьежжа тоалургда вай вахар а.

Іадаташ дІа а кхайса хьаьнала. барт болаш къахьегаргда вай!

ШАХГИРЕЕВ Мохьмад,
Сиржа-Юртара вахархо.

Совнагіа дола хІамаш

Сиржа-Юртарча эггара боккхагІчарех цаІ ва со. Къахьега ловш хиларца, хьажкІаш лелаеча звенона доал а деш болх бу аз. Массаза а балхаца безам болаш волча сона чІоагІа хозахет из гІулакх массане а хьаллоацаш. Къахьегамхой доккха сий деш, дика зама я яр.

Дунен тІа айса яьккхача хана, сайна мел дайначун аз уйла йича, эшаш а доацаш, къахьега ца а ловш наьха рузкъанга сатувсаш болча цхьаболча вайнаха шоашта болча пайданна леладеш дола совнагІа хІамаш дукха холу сона.

Цу тайппара долча тІехьадисарех цаІ да зерате ахар, веннаечунгара дийначо шийна дика болх бар дехар.

Вай юрта долча Умалт «шайха» каш тІа ухаш а леладу уж тайпа хІамаш. Вай юртара нах-м цу кашмашка дІабехкача шоай байнарий кашмех біарг тоха ца ухе кхы гІулакх долаш ахац цига. Цхьабакъда, цига ухараш арахьара тІауха нах ба, цІагІа шоаш дергдолча балхаш тІара а бувлаш. Цу гІулакхо вайна юкъера дисциплина мелъю, вай юртбоахама хьалхашка латта декхараш кхоачашдара йоккхий новкъарленаш а еш.

Вай вахара цхьаккха пайда цо луш ца хилча, сенна эш вайна цига нах ахар?

Оаш леладер эшаш дац, зерат дІакъайлад, совца деза шо, аьнна царга дІаала со кийча ва!

КАГИРОВ Іалви,
хьажкІаш лелаеча звено звеньевой.

ВАЙ ВАХАРО ШЕ ЛЕХ ИЗ

Новкъоста Арсанукаева ший доклада тІа аьннача бесса, цІена бакъда, вай юртарча къахьега могаргдолаш болча наха массане а хьаьнала балхаш даьдаларе, дІадахача шера вай отделенера юрта боахама балхаш толам боллаш чакхдаьнна хург хилар. Цунах йоккха сийле хургьяр вайна.

Ца аьлча далац балха тІа массанел тІехьадусаш вай хилар.

Гой шоана, мел чІоагІа хестабеш бувц вай районера юртбоахама хьалхле лелаераш: Зармаев Абдулсаид, Музыкаева Малика, Джамалаев Тата, иштта кхыбараш. Уж вай районера хилар а сийлахь хет сона. ХІаьта цар дар санна цеций вай лаьтта, вай чул фу дикагІа я цар торонаш? Башхало яц цу тІехь. Керттерадар балхаш тайп-тайпара дар да.

Нийса аьлар нов. Зурушева ший къамаьла юкъе — мурдаш наьха барт бохабераш, къахьегама дисциплина телхаераш ба, аьнна. Уж дац хІанз вайна эшараш, цхьа барт а болаш массанеша къахьегар да. Къахьегамхой хьинар эйдара новкъа гІерташ долча къаьнарча Іадатех цаІ да вай юртара зерат а. Дукха ха я из дІакъовла ха тІаккхаьча. Вай вахаро ше дІадех из.

Д. САЙДУЛЛАЕВ,
Сиржа-Юртара вахархо.

Хьаьнала болх бе беза

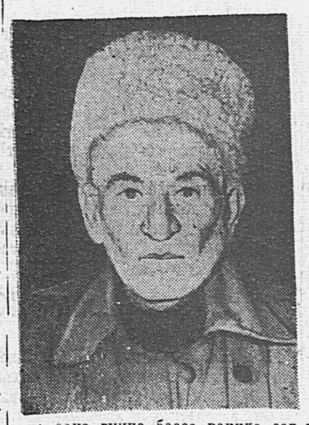

Шоана гучча бесса воккха саг ва со. Айса яьккхача хана болх барца рузкъа лохаш хьавенав со, хьаьнала къахегаро мара вахар тоадац.

Цхьа барт болаш къа а хьегаш, шоай вахара гІулакхаш гоаде къахьегамхошта духьаленаш еш долча Іадатех цаІ да зераташка ахар, яхаш дувц укхаза. Из нийса да а да.

Ховш мадарра, ялат кхедара, хьайбаш дебадара вай отделене доккхий кхоачамбоацараш хиннад дІаихача шерашка. Цун бахьан, массане а цхьатарра хьаьнала къа ца хьегар да. Из эхь долаши укх замах хила йиш йоацаши гІулакх а да.

Зерат воашта эшаш ца хиларах тарра дІа а къайла общественни балха тІа чІоаггІа дакъа лаца деза вай.

Се воккха вале а кхычарел тІехьа ца вусаш аз а лелаергья цхьа гектар долча лаьтта шекар доаккха свекла.

Вай Іаьхенна, са зІамига совгІат хилда цоах.

ЭЛЬДАРОВ Абуезид,
3-ча отделене болхло.

ДИКАГІЧА ПОСЕЛКОВИ СОВЕТЕ

Дукха нах бІаргаго йиш я Грозненски районерча Зерносовхозски поселкови Совете. Укхаза хул депутаташ, совхоза болхлой, хьехархой, цІен-ноаной. Цу хІаране ши-ший гІулакх хул. Цхьабараша совхоза боахам дегІабара гІулакх денад, шоллагІа бараш бахача наха пайдана дола гІулакхаш дувца а къоастаде а баьхкаб.

Совхоза боахам дегІабоалабар шоай керттера декхар хилар кхета а деш, берригача депутаташа дакъа лоац юрта боахама балхашка. Аханел совгІа депутаташ ба массахана юрта боахаме балхаш деш.

Поселкови Совета сессешка а заседанешка а хадданза дувц совхоза боахам дегІабарах, культурно-просветительни учрежденей болх тоабарах, наьха вахара хьалаш тоадарах дола дешаш.

1960 шера совхоза хьайбаш леладераша дикка лаккхе лаьрхІадар юрта боахама продукташ яхар. Из декхар кхоачашдара доккха новкъостал дир поселкови Совета исполкомо а цун масса хана болх беш йолча юрта боахама комиссе членша а. Цу комиссе председатель Шарунов, комиссе членаш Мамриков, Шопин, Токмачев, Симонян совхоза фермашкеи бригадашкеи дІа а ухаш, балхашка хьежар, пайданера производства резерваш гучайоахар, юрта боахама продукташ дукхагІа йоахаргйола наькъаш белгалдоахар, болхлошца шоашца дага а бувлаш.

Къаьстта дукхагІа йоакхо йир комиссе хьайбайи коа тІарча оалхазарийи фермашка механизаци яра гІулакха. ХІанз еррига фермаш механизаци яь я. Механизаци яро торо хилийтар балха овсарле дикка лакхъе, къохьегам аттагІа бе. 1959 шера 10—15 етт лелабаьча доярка ша 1960 шера хІаране 25-нега кхаччалца етт лелабора.

Доахана ферма болх тоабара дика къахьийгар депутата — доярка Дадаева Элисата. Массанел а дукхагІа шура яьккхар цо соахка.

Хьакхарч дукхагІа ебаьаь депутата Токмачева доал деча фермо. Цо социалистически яхьё хьалхара мотти яьккхай. Доакъар кийчдар а из хьакхарчашта дІадехкар а механизмашца ду укхаза.

Свинарка Пасько Екатеринас 1960 шера хІара хьаккхана тІехьара 19 хурск хьалкхеяьй, 16 мара кхее лаьрхІа ца хиннача. 1961 шера 760 хурск хьалхее лаьрхІад цо.

Совхоза цІи хезача доярка депутата Наумовас 1500 хурск кхе а яь паччахьалкхенна дІаяла аьнна лаьрхІадар соахка. Дуккха тІехкхоачашдир цо ше тІаийца декхараш. 1841 хьакха хьалкхе а яь, паччахьалкхенна 2000 центнер дарегІа дулх дІаделар нов. Наумовас.

Ізача коммунистически парте баьча тІахьехамах депутат Шарунов административни оалха тІара производсгве вахав. Ший новкъостаца Кириллович ца цхьана хьал а кхеяь хІаране дозал 90—100 килограмм йола 4000 хьакха паччахьалкхенна дІаяла лаьрхІад нов. Шарунова.

Поселкови Совето хадданза йоакхо ю дІадийна совхоза ялаташ лорадара. Цо кхетамца дІахьу нахага шоай доалахьара, боарамал совгІа дола доахан паччахьалкхенга дІадохкийтар; совхоза ялаташ шоай доаханга доадайтараш бехктохкаме озар, совхоза ялат лечкъадерашца къовсам лоаттабар.

Совхоза коллективо, поселкови Совето новкъостал а деш, дика балхаш дар бахьан долаш 1960 шера паччахьалкхенна 3.189.000 сома пайда бир.

Зерносовхозски поселкови Совета территоре тІа я юкъера школа, больница, механизаце училище, иштта кхыйола организацеш. Дуккха депутаташ ба укхаза балхаш деш. Царга гІолла а кхыболча депутаташка гІолла а хадданза йоакхо ю поселкови Совето цар балха. Къаьстта дукхагІа дувц школа, больница, тикай, клуба балхаш тоадара дешаш.

№ 6 йола школа-интернат кердача дешара шерага дика кийчъеннаяц, аьнна жалоба ера поселкови Совете. Из жалоба чехка тахка а техка, нов. Картоева председатель йола, дилла а болх бу, дешара комисси оарцагІъяларах дІадаьхар школа балхацара кхоачамбоацараш: деррига деша ха йола бераш школе чу ца озар, школа доагамца Іалаш ца яр, иштта кхыдараш.

Дика вІаштІехьдоаккх поселкови Совето шоай сов йола юрта боахама продукташ бахача нахага паччахьалкхенга йохкийтар. Юрта боахама комиссе даьча новкъосталах доакъарца Іалашбир шоай доалахьа доахан дола совхоза болхлой. Депутаташа лерттІа цар йоакхо яр бахьан долаш бахача наха паччахьалкхенга декхар 25 эзар фуъ, 3400 килограмм дулх, 5900 килограмм тха.

Поселке баха нах, тикашка баьца даараши шуреи яц яхаш, каст-каста ледкъаш хулар. Нов. Рослякова доал дей йолча торговле комиссе, ший кара а йийца, лерттІа доал дир цу гІулакха. Рабкопа председатель, поселкови Совете хьа а виха, торговле болх тоабе декхарийла вир. ХІанз тикашка дохкаш шортта тайптайпара кхачан а промышленни а товараш да.

Кхоачашде аьнна 47 гІулакх тІадилладар харжархоша депутаташта. Поселке хьалъяьй тикаш, школаш, клуб, водопровод, тІаьш, электрификации радиофикации яьй фермашкеи бахача наьха цІеношкеи.

Дуккха хІамаш дувца йиш яр поселкови Совета балхах лаьца. Цун эггара дикагІадар да, наьха оазага ладувгІаш из хилар, хадданза совхоза боахам а наьха вахар а тоаде гІерташ из хилар.

ССКП XXII съезда сийленца накъа яхар духьа доккхий социалистически декхараш тІаийцад Грозненски совхоза коллективо. Цар 1961 шера хІара гектара тІара 16,6 центнер кІаи 40 центнер хьажкІаши яха лаьрхІад, хІара бІаь гектара тІара лоархІам болаш 48 центнер дулхи, 163 центнер шуреи, 258 килограмм тхаи даккха лаьрхІад. Паччахьалкхенга дохка лаьрхІад совхоза коллективо 1200 тонн дулхи, 4100 тонн шуреи, 825 центнер тхаи.

Уж сийлахь декхараш кхоачашдеча дика дакъа лоацаргда поселкови Совето.

В. СЕМЕНОВ,
А. ФЕДОТОВ,
Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета инструкторараш.

СЕРДАЛО
3-рІа оагІ. 19 март, 1961 шу.

Дуазол дехьара

Конго Республика правительства яь заявлени

КАИР, 15 март. (ТАСС). МЕН-а агентства кепа теха Стенливера хоам арабаькхаб, конголезски халкъ дехкараша массехк марионеточни паччахьалкхе а яь Конго екъа аьнна Тананариве хиннача совещане решени ярца дийзза законах йолча Конго Республика правительствана керте латтача Антуан Гизенга Хаммаршельдага телеграмма яхьийта хилара хьакъехьа.

Законах йолча правительствана хетачох Конгора хьал меттаоттаргда, нагахьа санна ер ши гІулакх кхоачащдойя: 1) Конго Республика ерригача территоре ший Іаьдал чакхдаккха деза законах йолча правительства. 2) Де торо мелъяр де деза конголезски халкъа вахар нийсдергдолаш йола Конго парламент юха вІашагІтохара.

А. А. Громыкос Болэндага дахьийта письмо

НЬЮ-ЙОРК, 16 март. (ТАСС). ООН-а Генеральни Ассамблея XV-гІча сессерча советски делегацена керте латтача СССР Кхьча мехкашцарча гІулаккий министра А. А. Громыкос 15 марта письмо дахьийтад Генеральни Ассамблея XV-гІча сессе председателага Болэндага.

«Генеральни Ассамблея XV-гІча сессе дувца оттадаьр, йоах письмо тІа. Конго Республикерча хьалах дола дош да. Цхьабакъда, из дош Ассамблея ца дувца дукха ха я.

ХІаьта цу паччахьалкхенна духьала йолаяь агресси бахьан долаш Конго Республикера хьал ди тІехьа вогІа хулаш латт. Конгорча хьала хьакъехьа Кхерамзлен Совето тІаийца резолюцеш телхаю, кхоачашъяц. ТІехьарча хана Конго Республика екъа гІерташ ба, хІаьта из бахьан долаш кхы а дукхагІа кхерам тІатос из мохк ший лоІамегІа а бІарча а хилара.

Уж лакхехьа белгалдаьха гІулакхаш бахьан долаш кхы тІехьа ца тетташ Генеральни Ассамблея пленарни заседанеш юха дувца оттаде дезаш лоархІ СССР делегаце Конго Республикерча хьалах дола дош. Г-н председатель, ер кІира чакхдалалехьа цу гулакха Іа Генеральни Ассамблея пленарни заседани гулъярга хьежаш я советски делегаци».

Расисташ цхьаь бисар

ЛОНДОН, 16 март. (ТАСС). Май бетта шийха республика хинначул тІехьагІа къамий содружества членалла юха а дІаэца со, аьнна, ше енна заявлени юхаэца йийзайл Южноафрикански Союза, Апартеида политика йиттане а йита ца ловш болчА южноафрикански расистий кхы де хІама хиланзар—къамий содружества мехкий премьер-министрий Лондонерча конференцера беррига доакъашхой хоадамболлаш духьал хилар цу политикана. Расовси сегрегаце сий доацача политикана къаьстта чІоагІа духьал баьлар Африкан Азеи мехкашкара — Ганера, Нигерера, Индера, Малайера, Цейлонера викалаш.

Кхерамзлен Совета заседани

НЬЮ-ЙОРК, 16 март. (ТАСС). ООН-а Кхерамзлен Совето селхан дІахо дийцар Либере еннача предложенех дувца юкъедихьа Ангола яхача португальски колонерча хьалах дола дош.

Цейлона делегата Кхерамзлен Советагара дийхар колониальни халкъашта кортамукъале ялара хьакъехьа Генеральни Ассамблея XV-гІча сессе яь решенеш Ангола яхача мехка кхоачашъелга Португалена тІадожадеш а цу португальски колонерча хьалах дола дош Іомадара подкомитет вІашагІйоллилга дувцаш а йола Либере, Цейлона, ОАР-а оттаяьча резолюце проект тІаэцилга.

Лоацца ше къамаьл деш Англе делегата цІаькха а аьлар, Анголерча хьалах дола дош дувца бокъо яц Кхерамзлен Совета. «Цейлона, Либере, ОАР-а резолюце проект хьаллоацаш голосовани е йиш яц» са делегаце, аьлар цо.

Цул тІехьагІа къамаьл де дош ийцача Эквадора викало юха а аьлар, португальски колоне хьакъехьа цхьаккха тайпа решени е Кхерамзлен Совета бокъо яц аьнна хеташ «шек» я ший правительство, аьнна.

Чиле делегата а цу тайшара аьлар, машараи кхерамзленнеи кхерам тІатоссаш дола хьал Анголе эттад аьнна хьахьокха хІама дац Совета.

Цул тІехьагІа дош эц США делегата Э. Стивенсона. Кхерамзленнеи машараи кхерам тІатоссаш дола хьал дац Анголе, аьлар цо. Цхьабакъда, аьлар Стивенсона, из тайпа кхерам «цига тІехьагІа хила мег». Португали «США доттагІа я» а аьнна, Стивенсона тІахьийхар из ший доалахьа долча африкански мехкашка мел баха нах социальни прогресса новкъа боахаргбола «гІулакхаш цо дІахо чакхдахара».

Цул тІехьагІа къамаьл дир Советски Союза делегата В. А. Зорина.

Советски делегата аьлар португальски колонизатораш Ангола халкъий къаман-кортамукъален болам тІема низаца тоІабе гІерташ хиларо цІенхашта кхерам тІатос дерригача дунен тІарча машараи кхерамзленнеи. Цунца дийзза В. А. Зорина белгалдаькхар, Анголерча хьалах лаьца Стивенсона даьча къамаьла советски делегаци раьза ца хилар. Цу тайшара цо хьахьекхар, португальски колонизатораша Африке лелалу гІулакхаш харцахьа долга американски делегата бакъде ца тигар шийна новкъа хилар.

Цукхха бакъдараш дийцар советски делегата, Анголе бахача наха колонизатораша къиза эксплуатаци еш хилара а цу мехкарча къаман-кортамукъален болама духьала лира къовсам лоаттабеш хилара а тешал деш дола.

Шоай лоІамегІа йолча дукхха африканскии азиатскии паччахьалкхеная санна, Советски Союза дерригача дуненна хозаш дІаяьхад, хІанз а йоах, тоІадаь доахкача халкъаша шоай кортамукъале, лоІам бахьан долаш лоаттабеча къовсама ше тІехьа хилар а бизза из хьаллаца ше кийча хилар а. Оаха дІаях нийсхо бахьан долаш Ангола халкъо португальски колонизатораша дуьхала лоаттабу къовсам оахош бизза хьаллоацаш хилар, оаха харцахьа лоархІ моллагІа тайпа колониализм, цунца цхьана португальски яр а тІехьа.

Либереи Турцеи викалаша лоацца къамаьлаш даьчул тІехьагІа, председателал деш волчо голосовани е оттаю Ангола хьакъехьа кхаь мехко енна резолюци. Цу резолюце проектана тІехьа голосовани йир Цейлона, Либере, ОАР-а, Советски Союза делегацеша а ВІашагІкхийттача Штаташа а.

Англе, Франце, Эквадора, Турце, Чиле викалаш а чанкайпист а голосовани ца еш Іерах резолюце проект тІа ца эцаш йисар.

Лаосера тІемаш

ХАНОЙ, 16 март. (ТАСС). Сеинг-Куанг яхача провинцена къулбехьенгахьа кхаь цийнахьа, март бетта 13-ча денгара денз 15-ча денга кхаччалца лаьттача тІемах мятеж яьрех вийна а човнаш хинна а 140 саг къаьстав. «Лаоса оаз» яхача радиос беча хоамах, Тха-Тхома оагІонгахьа тІехьашка вувлача моастагІчоа тІаккхувш ба союзни бІу.

Вьентьяна къилбаседехьеи Ванг-Виента къулбехьеи № 13 йолча новкъа гІолла дІаухача, боккъалдар аьлча мятеж яьрий коммуникаце лоархІамерча линена тІахьожам лоаттабеча моастагІий колоннех хадданза леташ я патриотий отрядаш. Шоашта тІема кхоачамаш а кхача а феца гІолла самолеташца кхахьа безаш ба мятеж яьраш.

Луан-Прабана къилбаседа-малхбузехьа На-Хок яха пункт мукъаькхай союзни эскаро. Цигарча гарнизонах дукхагІбараш плен бахаб.

Сала-Хукуна къилбаседехьа, Сала Фу Кенга яхачара мятеж яьраш ара а кхайса, моастагІчоа тІаккхувш ца союзни эскар.

Изабелла Блюм Компарте кандидат я

ПАРИЖ, 16 март. (ТАСС). Брюсселера деча хоамех, машар бахьан долаш къовсам лоаттаберий дерригдунен а бельгийски а болама цІи хеза деятельница Изабелла Блюм Коммунистически парте списках депутат харжа кандидаталла оттаяьй. ДІаяхача хана 30 шера Изабелла Блюм Социалистически парте член хиннай. Коммунисташца цхьана хоржамий кампане дакъа лаца ше лархІара бахьанаш дийцар Блюма. Коммунистически парте программа хьал а лаьца, бельгийски къахьегамхоша реакцена духьала лоаттабеча къовсама новкъостал де дага я из.

Социалистически парте программа цхьайола пункташ Коммунистически парте программа яраш санна я. Цхьабакъда, Блюма белгалдоаккх, Социалистически парте аьттехьарча лидераша реакцеца цхьана тийшача балха политика лелаю, яхаш.

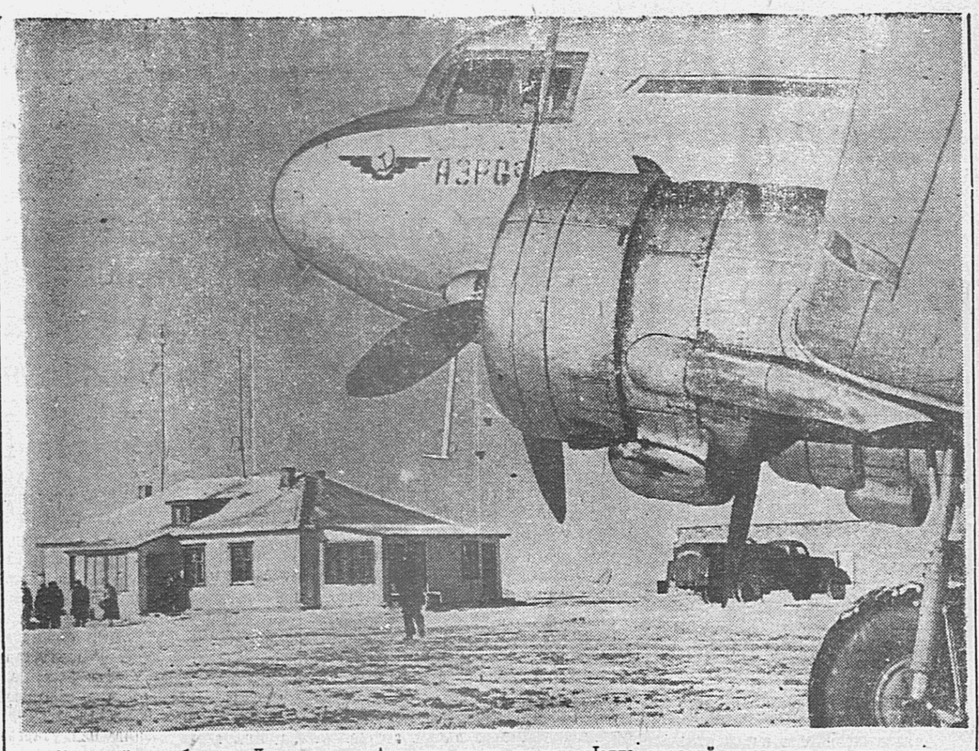

Кустанайски область. Дукха ха яц Аркалык яхача поселке гІолла инкалий караванаш уха никъ хиннаХІанз хан-ханнахьа пассажирски самолеташ Іохувш цига. Бокситови рудникий, целинни совхозий болхлошта, отгонни даьгІенашка хьайбаш леладеранша гІулакх ду Аркалыкски аэропорта.

Сурта тІа: Аркалыкски аэропорт.

В. ДАВЫДОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Сихха тоабе беза болх

Укх шера доккхий социалистически декхараш тІаийцад Шелковской районерча къахьегамхоша. Цар лаьрхІад паччахьалкхенга ши эзари кхо бІаьн тонн дулхи йиъ эзари кхо бІаьн шовзткъеи итт тонн шуреи йохка.

Районерча хьайбаш леладерашка дош деннад хІара беттача Іаттагара 2600 килограмм шура яккха.

Чакхйоалаш латт семилетка кхоалагІча шера хьалхара квартал. Миштa кхоачашъю районе паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара план?

5-ча марта хьалхарча квартала дулх дохкара план кхоачаш а яь № 6 йолча жа леладеча совхоза болхлой хІанз планал совгІа дулх дІалуш боахк.

Ленина цІерахча колхоза коа тІара оалхазараш леладераша дуккха тІехкхоачашъяьй фуаш цІадалара план. Дика толамаш даьхад колхозерча хьайбаш леладераша а. Соахка укх хана яьккхачунца нийсйича укх шера кІара беттача Іаттагара 165 килограмм дуккхагІа шура яьккхай.

Белгалбаьнна дика болх бу доярка ша М. Кулешоваси Т. Геранкинаси.

Дика толамаш даьхад Кирова цІерахча колхоза хьайбаш леладераша а. Планах хьалхарча квартале 750 центнер шура дІаяла езача 10-ча марта кхаччалца 660 центнер дІаеннай цар.

Иштта лелац из гІулакх вокх колхозашка. Хьалхарча квартале районе мел йолча колхозел дукхагІа паччахьалкхенна шура дІаяла езаш я Сталина цІерах йола колхоз, хІаьта дІаяла езачох хІанз 67 процент мара дІаеннаяц.

Укх шерралца районе эггара дикагІа лоархІаш яр «Коминтерн» яхача колхоза шурий-товарни фермаш. Семилетка кхоалагІча шера дикка аттача баьннаб доярка йолх. Цига оттаяьй электричествача доахан детта аппараташ. Хеталургда ча районе «Октября 40 шуи» «Октября 12 шуи» яхача шин колхозо мара квартальни план 70 процентах совгІа кхоачашъяьяц.

Укх шера ерригача колхозаша соахка укх хана денначул дуккха а кІезигагІа дулх дІаденнад паччахьалкхенна. Масала, нагахьа санна соахка 10-ча марта кхаччалца Фрунзе цІерахча колхозо 123 центнер еннаяле, укх шера 7 центнер еннай, Горьке цІерахча колхозо соахка 87 центнер дІаеннача хІанзалца 22 центнер мара еннаяц.

Укх шера а соахка санна паччахьалкхенна дулх дІадала торо хургьяр, нагахьа санна хьайбаш дебадара, къона доахан чуоттадара массайолча колхозашка лерттІа теркам баь баларе.

Іалаьмате ледара леладу районе паччахьалкхенна шура дІалулга а. Юкъера лаьрхІача кхыметтел соахка укх хана яьккхачул кІезигагІа шура яьккхай районе эггара дикагІа лоархІача «Красный пахарь» яхачеи «Октября 40 шу» яхачеи колхозаша.

Шелковскойи Каргалинскии районий кулгалхой, партийни организацеш декхарийла я беррига къахьегамхой, хьайбаш леладераш шоаш тІаийца декхараш кхоачащдара оарцагІбаха.

М. ХАМХОЕВ, (тха корр.).

Индера дена совгІат

ЧІоагІа гІадбахаб Халухоев Бекхана дезал. Укх деношка гаьнарча Индера Инде Премьер-Министра Джавахарлгл Неру йоІо—Индира Ганде совгІата теник яйтай Халухоева Бекхана йиІига — Индирана.

...1957 шера хоттаденнад из доттагІал. Халухоева Надежда 14-гІа бер дир. ХІиндийи советскийи халкъий доттагІлен сийна шоай йиІигах Индира аьнна цІи тилла лаьрхІар цар. Из цІи тиллийтар дехаш Инде каьхат дахьийтача цІи тиллара чІоагІа раьза а болаш жоп дера цигара.

Цу хана денз Халухоевгіарга Индира Гандегара каст-каста каьхат доагІа. Цунна чІоагІа дукха еза ший цІи йола йиІиг.

Цунга юха яздеча каьхаташ тІа Халухоевгіар дег тІара баркал оал Индира Гандена шоай йиІиг йиц ца йолийташ из хиларах. Берригача советски наха а санна Халухоевгіарна лов империализма низ-Іоткъама кІалхара даьннача хІиндий халкъо шоай мохк тоабеш доккхий толамаш даха.

Х. МУСТАФАЕВ.

Спорта хоамаш

Дукха ха йоацца Нохч-ГІалгІай республике хьалхара моттиг яккхара баскетболах ловзача яхьа яьнна хиннай Грознерча педагогически институтеи междаьлтта техникумеи командаш. Яхьа котбаьлар института студенташ, хІаьта республика чемпионий цІи а яьккхай цар. Март бетта тІехьарча деношка дикагІа бола баскетболисташ гІорга Новосибирске РСФСР 12 города спортивни матче командаш вІашагІкхетача.

Кастта хургйолча Ерригроссийски волейболах ловзача яхьа дакъа лоацаргца Грознерча «Спартак» яхача общества. Цига хургйолча спортивни яхьа дакъа лаца уж гІоргба Челябинске 1-ча апреле.

* * *

ДІаболабеннаб чемпиона цІи яккхара Грознерча шахматисташта юкъера къовсам. Царна юкъе ба перворазрядникаш нн. Котровский, Аванесян. Шамов, Хасанов, Шахирбеев, иштта кхьбараш а. Ши тур чакхъяьккхачул тІехьагІа 1,5 очко яьккхай Хасановеи Гордиенкоси.

* * *

«Къахьегама резерваш» яхача команда футболистий бІаьстанара спортивни сезон йолаеннай. Сезон хьаеллара хиннача розыгрыше дакъа лоацаш 10 команда я. Яхь чакхйоалаш 1-чои 2-чеи гІишлош хьалъеча училищай командаш хиннай футболах ловзаш.

* * *

Грозне хьалхара моттиг яккхара къовсам лоаттабеш 250-нел совгІа къона гимнасташ бар. Дика кийчо яь хилар хьахьекхар «Труд» общества гимнасташа. Цар яьккхай хьалхара моттиг. ШоллагІа моттиг яьккхар Нохч-ГІалгІай АССР просвещене министерства школай спортсменаша.

Р. АЛИМОВ.

Радиопередачай программа

19 марта: 16.00 — пионерашташ школьникаштеи передача (эрсий меттала); 16.20 — «Тха воккхагІа вола воша ва хьо ,эрсий халкъ!» — Осмиева Хьамзата поэма хетаяь литературни передача (гІалгІай меттала); 16.40 — Халкъа йизза йоІ — очерк (гІалгІай меттала); 17.00 — Москвера трансляци; 17.15 — «Болхлой радиогазета» — (эрсий меттала); 17.35— радиоладувгІархой заявкех оттадаь концерт.

УКВ: 9,01 Абрамский — музыкальни композиции «Ленина хетадаь иллеш»; 9.28 — Боева Верий концерт; 9.45—музыкальни дувцар—радиопостановка «Эрсий симфони»; 10.34— «Эрсий мотт бІаьхий хиларах» — радиопередача; 10.50 — зІамига концерт; 18.01 — Гайды — «Орфойи Эвридикен» — яхача операй монтаж; 20.44 — Брустад — чІондарга лаьрхІа сюита; 20.55 — Ледоницкий — «Лоаман духьал доагІа» радиопостановка; 21.45 — эстрада артистий концерт.

20-ча марта: 6.35 — «Болгаре 1961-ча шерара экономика» — передача (нохчий меттала); 6.50 — хоамаш передачай программеи; 7.15 — беседа (эрсий меттала); 8.25 — «Газетаца агитатора бу болх» — передача (нохчий меттала); 8.28 — белорусски музыка; 8.48 — «Доярка ша дувц» — беседа (гІалгІай меттала); 17.00 — керда хоамаш (гІалгІай меттала); 17.10 — «Парте XXII-ча съезда сийна тІаийца декхараш ханал хьалха кхоачашдергда» — передача (гІалгІай меттала); 17.30 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.45 — «Ленинградски машиннаькъахошка грозненски химикаша яхар» — передача (эрсий меттала); 18.05 — керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 «радиоладувгІархой письмоех оттаяь передача (нохчий меттала); 18.30 — моттигерча авторий ашараш.

УКВ: 9.00 — СССР-а ашараш дІаоал Узбекистана артисташа; 9.28 — Афанасьев — «ЦІаккха а йовргьяц» яхача спектакла тІара радиокомпозиции; 10.50 — Морас Равель—«Вальс»; 19.01 — «Лаьттан тІа машар лоаттабара» — радиокомпозиции; 19.31 — спектаклаш тІара ашараш; 19.51 — «Республика заслужении артист Леонид Коган» — концерт-очерк; 20.35— Майборода — «Король Лир» яхача постановка тІара симфонически музыка; 21.01 — Волков — Сен-Ремора фестиваль.

21-ча марта: 6.35 — «Маякий новкъа» — передача (эрсий меттала); 6.50 — хоамаш передачай программеи; 7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 8.15 — Советски Союзерен доазол дехьареи хоамаш (нохчий меттала); 8.25 — концерт; 8.45— РадиоладувгІархой письмоех оттаяь передача (гІалгІай меттала); 17.00— керда хоамаш (гІалгІай меттала); 17.10 — «Маякаша шоай опытах дувц»—передача (гІалгІай меттала); 17.30 — керда хоамаш (нохчий меттала); 17.45 — «Мехкдаьтта чакхдоахаш бола къона болхлой дешаш ба» — передача (эрсий меттала); 18.00— керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «Интернатий-школай болх хаддаш-за тоабе» — передача (нохчий меттала); 18.30 — концерт.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

„Ираза никъ“

Иштта оал гІалгІай къаьнагІа волча поэта, гІалгІай къама говзаме литература дІадоладаьрех цхьанне — Озиева Салмана сборникех. Сборника тІа араяьннай партех, Ленинах, вай мехках, къаьначунца лоаттабеча къовсамах, кердача хана лоаман кхалсагага кхаьчача иразах, халкъашта юкъерча машарах а доттагІленах а поэмаши стихаши.

Озиева говзаме йоазош деш литература болх бара хьалхара юкъ ювцаш хилча белгалде доагІа цун произведеней керттера тема — дешар, боадонцара къовсам, вахарцарча тІехьадисача, зенерча гІулакхащцара къовсам хилар («ХІанз хьаькъал боадонал котдоалаш доагІа», «ГІатта, деша гІо», поэма «Урдуви Тамареи»). Поэта йоаккхо ю дешар доаржадареи Іилма Іомадареи яь ца Іеш, иштта къаьнача Іаьдалах юхейисача зенерча оамалашцеи, Іадатацеи, шаріатацеи къовсам лоаттабара а.

«Малх хьалбаьннаб, гІатта, деша гІо», — яхаш кхайк из берага вокх стихотворене тІа («Гіатта, деша гІо»). Вий яха хьалхара ха Іаткъача безача кхерийца нийсъю («Пионер»). Произведенеш тІа айяьй кхалсаг лоалара яккхара тема.

Озиев гІерт советски хана лоаман кхалсага сурт дилла. Лоаман кхалсаго ший ирази сийи бахьан долаш къовсам лоаттабе беза, цу къовсаме из котъяргъя, хІана аьлча нийсхон бокъо цунгахьа я.

Поэма чулоацам вахарцара хьаийца ба. Барт тайна бах доттагІий — Мареми Тамареи. Барт тайна ба цар даьй а. Цхьабакъда, цкъа доацача бахьана ийгІаб уж. ЭгІаро эгІазал совъяьккхар. Ший йоІ дикагІча маьре яхийта гІорт царех хІара. Марем астагІча, воккхача сага ех, йиІий даьна дика урдув лу, цо ший боахам тоабу, хІанз лоалахочоа хьалхашка курал е йиш я цун. ЙоІо даь дехар дІаэцац къизача дас — хІалак хул къона вахар. Лоалахочо дув биаб ший йоІах кхы а дукхагІа урдув эца. Цунга пхьа боаллаш довхой ба: царца тоам бе беза йоІах урдона деначун чотах. Къаьна найц кораваогІа. Тамарех а Маремах хиннар хила деза аьле хеталу. Цхьабакъда, ший лоІаме хилар дезача Тамарас кхы валад ю: боккхий нах зоахалол дувцаш боаххашехь, Іан бус еде шийна везача сагага маьре йода из. Де хІама доацаш висар йькха воккха саг— хинна даьннар тайт цо, хІана аьлча «Советий Іаьдал нийсхо еш да», из лоаман кхалсага бокъонашкахьа да. Цу поэма тІа къахетам боацца гучадоах Іадатий хоарцои къизали, цу тІа сий кхайкадаьд советий Іаьдала бакъдолчуни нийсхони. Поэма тІа бувц ший ираза тІехьа, адамий бокъонашта тІехьа кхалсаго лоаттабу къовсам, цу тІа Іадаташ леладеча къизали йоакхали бехке даь ца Іеш, царна духьале ца яр а бехке ду. Поэма мотт хьинаре, хьокхаме ба, цун чулоацам кхетабеш ба. Дика да, масала, е мугІараш:

— Бехк ма билла
Іа, Тамара,
Соца новкъостий а ба.
Царга хьежаш
Гайна мара...
Уж хІанз вайга хьежаш ба.

Чехка хьай кулг
Хьа, Тамара,
Дош хувцанза хье яле,
Цукха-м гоайир
Аз хьо ара.
Даде цІенга моаршал ле.

1958 шера Озиева поэма тоаяьй, из дикагІа хиннай, тешавеш я. Цун чулоацам, оалаш новкъа дале а, хІанз а тІехьа лоархІаме ба, хІана аьлча, ханза нагахьа мара ца хуле а, цун яхара керттерча деша къоастам беча хана, вахара наькъахо лохача хана кхалсага лоІама низ беш моттигаш нийслу.

ГІалгІай литературерча дуккхача поэмай мелагІа йола оагІув я — теша а веш турпалхой дог-уйла, цар хІаране ший башхало хьаювца авторашта ца хар. Из кхоачамбоацар Озиева поэмах а доал.

1958 шера Киргизера Грозне цІавера поэт, Грозне литературан балхах чуийра поэт. Говзаме йоазош деш хьалха дІа мел яхача хана чухь яздьчул дукхагІа йоазош-даьд цо тІехьарча кхаь шера. Цун поэзи хІанз чулоацама хьакъехьа эргаш я, форманна тоа а еннай. ТІехьарча шерашка Озиев стихай ритм дикагІа, рифма ший тайпара я, цхьабакъда стихаш ритмо-амаре хургйолаш вІаштІехьаяхара даькъе керда хІама даьдац цо.

1960 шера «Ленини» «Нохчо-академики» яха ши поэма язъяьй Озиева, хІаьта нонагІо юха тоаяьй «Урдуви-Тамареи» яха поэма а. Цхьабакъда, царех поэмаш ала хала ца. Царех боккхача боарамера стихаш ала аттагІа да. Цар чулоацам чоалхане бац, турпалхой кІезига ба, хІаьта керттера кхоачамбоацар да — адамий дагадоахкамаш (безам, гІайгІа, цхьан уйланга кхача гІертар, эгІазал, гоамал) ца ювцар.

Вай цІераш яьхача поэмаех дикагІа я «Ленин». Цу тІа Ленина сурт дилла — адамий ираза тІехьа латта тІемахо, хьалкъаш мукъадаьха кІоаргача хьакъалера саг, адамашта иразгеи кортамукъаленгеи бода никъ хьийхар.

МоллагІа йола поэма хетаяьй Дадай-Юрт йоаккхаш эрсий салтечо бер долаш плен вихьа хиннача гІорваьнна дикача художника — нохчочоа П. З. Захаровна — керттера идея— ше вьа моттиг йицлац, кхыметтел зІамига бер долча хана денз дезалех, къамах хьда хинна хилчъ сага уж дагабоахк, цар сагот ду — шийна уж ца бовзе а. Озиева поэма Лермонтова «Мцыре» идея цхьатара я, из мара кхы вІаши тара хІама дац цу кхыдарий хьакъехьа эргаш йолча произведеней. Поэма тІа вайна хІама хоалац Захарова оамалах, уйлаех, безамах, кхыметтел цо сагот-дарах а. БІарчча образ хинна а гац вайна из, вешта аьлча вайна гац дийна, хало ловш, кІоарггача оамалера саг. Поэма тІа кхыметтел, ДІадай-Юрт яккхар а хьахьекхадац, лирача тІем тІа, даьга чужхийттачъ цІен юкъе эрсий салтечо нохчий кІаьнках шийна воІ вьа из тІаэцар а гуш дац. Салтечун Захарова сурт а дац, вайна кІаьнк а гац. Дийна, кІоарга образаш ца хиларах боаккха из бехк—алхха цхьан Озиевна бена ца Іеш, хІанз а къонача, когаш тІа отташ латтача ГІалгІай литературан дуккхача кхыча болхлошта боагІа.

Ленини цун партии баркал оалаш а кІоаргга езаш а ювц поэта. Ленинаи партенеи гІулакх ду Озиева советски халкъо коммунизме хьош бола сийрда никъ бувцача хана («Ираза никъ»). Азерчеи Африкерчеи кортамукъале яккха гІерташ къовсам лелабеча халкъашта империалисташа лоаттабу Іоткъам гучабоах поэта. («Хеца кортамукъал»), «Шоай даха безам бале, тІема бий ма эгабе, тІом хьоабаьчунга дика кхоачаргдац: ДІадийнар чу а дахьаргда», — йоах цо тІадоагІача кердача шера уйлаш еча хана («Керда шу»).

ГІозваьнна тІаийцар поэта советски лаьттан наькъахо дІахецар:

«Вай, советски Іилмахоша хІара денна керда а кхы керда а толамаш доах — коммунизман белгалонаш хьахьувкх, вай сий лакха лоаттаду, халкъ тахан гІоздаьнна сигаленгахьа хьеж. Советски Іилман тІадам, седкъий санна боаг, царга белаш жоп а тел... Сигала велаш чела маьлха дезала дезалхо — из вай дезала нийсара воша — керда планета я».

ТІайоагІаш латтача, Іан балех нах а кхоллам а мукъабаьхача хозача бІаьстех йоах поэта «йоагІаш латт, деррига дуне хоздаь, дуне хестадеш, ираз кхайкадеш, дог гІоздоахаш».

Цу хьисапе язъяь я «Дуненна—машар» яха стихотворени а.

Иштта дика а кІоаргга лирически а я «Лергаш», «Мотт», «Дегага» яха стихотворенеш а.

Озиевга доккха во дера. Щаьхха къоравирзар из. Къонахчул долаш лайра цо из во, хІаьта ялх шу даьлча мара цунах яз а даиэар цо. «Ва са лергаш, курача къамаьлашка ладувгІа эшацар шо сона, яппараш хазеи хало Іовшеи дезацар шо сона... цкъа хеза а, даьхе хестаеш хозаре!»—йоах цун оазо. («Лергаш»).

ЗІамигача стихотворене тІа метта хозал ювц поэта. «Мезал мерза мотт, хозал кІомах ба из. Цувцачо бу из иштта: «Массаза халкъий машар чІоагІбе, ва мотт, хозал кІомах ба из. Адамашта бакъдар да — хьехар де, ва мотт!»

Поэта говзаме йоазошца лирико йоккха моттиг дІалацац. Цхьабакъда, цун йолаш яр хьамсара, хьаьнала, цІена я.

«Лэйла» яхача стихотворене тІа поэта дагавох малхбоалехьарча «Меджнуни Лэйлаи» яхача поэма тІара турпалхо, цо хетт: «Нагахь санна Лэйла боарам боацца Меджнуна йийзаяларе, хьаькъалах тувлалург варий из? Нагахь санна безама низ боарам боацца хиннабецаре тувлалургварий-теш из? Меджнунах цецвувлачоа — безам бовзац. Безамо дог ца Іувдачоа гІоза хила хац!»... Хаддаш езачунга йоах цо: «Сох Меджнун хилийта хье ца гІерте, ва Лэйла, кулг ма лестаде, дІа ма гІо. Сона лоалургдац из».

Озиева массехк стихотворени язъяьй берашта — «Гіатта, деша гІо», «Пионер», «ДогІа». Уж цхьалха; бераша дика кхетаергйолаш, атта дагахьа Іомалургйолаш я.

Озиева поэзе тешал ду автора ГІалгІай мотт дика хара, цун лексика йІаьхий а низ болаш а хилара.

Сборника говза цІи тиллай автора. Хьалхарча хана Іарбий схоластикан школе деша ваьгІача Озиева бера хана а тІехь чІоагІа уйлаш йора ираза никъ дагабоаллаш — поэзен къайленаш Іомае гІерташ. Ший къамаца цхьана Советски хана ираз кхаьчар поэтага — цунах ший халкъа поэт хилар, хІаьта ше лаьцача цу ираза новкъара ца воалаш хьа а воагІа, хІана аьлча халкъа дегага бода никъ — ираза никъ ба.

Б. ЗЯЗИКОВ, Д. МАЛЬСАГОВ.

СЕРДАЛО

4-гІа оагІ. 19 март, 1961 шу.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цІерахча кинотеатре

Йоккха зал — **«Борска тІа морхаш я».**

Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗІамига зал № 1 — **« Лоралелахь, йоккха саг».**

Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.

ЗІамига зал № 2 — Берий сеанс **«Тамашийна кораяь хІама».**

Долалу: 9, 11.

«Лоралелахь, йоккха саг».

Долалу: 1, 3, 5, 7, 9.

ЗІамига зал № 3 — Берий сеанс **«Сашко».**

Долалу: 9.15, 11.15,

«Лоралелахь, йоккха саг».

Долалу: 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

«Родина» яхача кинотеатре.

Берий сеанс — «Мультипликационни фильмай сборник».

Долалу: 8.30, 10.

«Сатоссаш кхоссавалар».

Долалу: 11, 1, 3, 5, 7, 9.

«Имре Кальман яха композитор».

Долалу: 10.50. 20-ча марте денз — **«Кер-Оглы».**

РЕДАКЦІ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехкокхамаш секретаре — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цІерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный проспект Революции 30/3

СФ02045. Заказ № 1877.